

MINISTERIO DE JUSTICIA MINISTERIO DE JUSTICIA
JUSTICIA MINISTERIO DE JUSTICIA
DE JUSTICIA MINISTERIO DE JUSTICIA
MINISTERIO DE JUSTICIA
JUSTICIA MINISTERIO DE JUSTICIA
DE JUSTICIA
MINISTERIO DE JUSTICIA

**COMISIÓN TÉCNICA NACIONAL
PARA SUCESOS
CON VÍCTIMAS MÚLTIPLES**

Guía para identificación de víctimas

2011

GOBIERNO DE ESPAÑA MINISTERIO DE JUSTICIA

Edita
Ministerio de Justicia
Secretaría General Técnica

NIPO
051-11-026-8

Depósito legal
M-29.699-2011

Imprime:
Cía. Europea Digital Press, S.L.

PRÓLOGO

El Real Decreto 32/2009 que aprueba el Protocolo nacional de actuación Médico-forense y de Policía Científica en sucesos con víctimas múltiples inicia su preámbulo señalando que la sociedad moderna vive expuesta a un riesgo cada vez mayor de sucesos que generan la muerte de un elevado número de personas. A los desastres naturales han de añadirse en la actualidad los efectos de accidentes producidos en el ámbito de los transportes colectivos y también los daños derivados de acciones terroristas.

Los poderes públicos deben contar con instrumentos que ofrezcan una respuesta ordenada a situaciones como las arriba descritas. Saber qué hacer y cómo actuar es la mejor forma de prevenir y evitar eventuales conflictos.

Por eso el citado Real Decreto, además de aprobar el Protocolo de actuación, crea la Comisión Técnica Nacional para Sucesos con Víctimas Múltiples, como un órgano colegiado dependiente del Ministerio de Justicia y adscrito a la Dirección General de Relaciones con la Administración de Justicia. Forman parte de esa Comisión representantes de los Ministerio de Justicia e Interior, así como de las Comunidades Autónomas que voluntariamente se adhieran. Hasta la fecha lo han hecho ya: Andalucía, Aragón, Asturias, Canarias, Cantabria, Cataluña, Galicia, Navarra y La Rioja.

Ha sido a instancia de esta Comisión y en el seno de la misma, con la participación directa de todos sus miembros, cómo se ha elaborado esta Guía, concebida como manual destinado a la ciudadanía y, en particular, a los familiares y personas allegadas a las víctimas. Su objetivo consiste en que, cuando desgraciadamente se produzca alguna de esas situaciones, los procesos de recuperación e identificación de las víctimas puedan llevarse a cabo de la manera más ordenada y eficaz posible, facilitando a las familias un instrumento de información, orientación y ayuda.

No podemos descartar que acontecimientos tan graves puedan llegar a producirse. Por eso, debemos estar preparados anticipándonos a la situación y fijando las mejores pautas para gestionar con eficiencia momentos tan delicados y difíciles. No sólo por su complejidad técnica y científica, sino también por la intensa carga emotiva que producen.

Creemos, por todo ello, que esta Guía será una herramienta muy útil que orientará y ayudará tanto a la ciudadanía, como a todos los profesionales y expertos que tengan que intervenir en la gestión del suceso.

EL MINISTRO DE JUSTICIA
Francisco Caamaño Domínguez

COMISIÓN TÉCNICA NACIONAL PARA SUCESOS CON VÍCTIMAS MÚLTIPLES

La Comisión Técnica Nacional para Sucesos con Víctimas Múltiples es un órgano colegiado dependiente del Ministerio de Justicia y adscrito a la Dirección General de Relaciones con la Administración de Justicia.

COMPOSICIÓN:

- a) Un Presidente y un Vicepresidente, cargos que ejercerán en rotaciones bienales la persona titular de la Dirección General de Relaciones con la Administración de Justicia del Ministerio de Justicia y de la Dirección General de la Policía y de la Guardia Civil del Ministerio del Interior.
- b) Vocales:
- 1º Un representante designado por cada una de las Comunidades Autónomas que se hayan adherido a este Protocolo. En la actualidad:
    - Comunidad Autónoma de Andalucía, el Secretario General para la Justicia;
    - Comunidad Autónoma de Aragón, el Director del Instituto de Medicina Legal de Aragón;
    - Comunidad Autónoma del Principado de Asturias, el Director General de Justicia;
    - Comunidad Autónoma de Canarias, el Director del Instituto de Medicina Legal;
    - Comunidad Autónoma de Cantabria, el Director General de Justicia;
    - Comunidad Autónoma de Cataluña, el Jefe de Servicio de Patología Forense del Instituto de Medicina Legal de Cataluña;
    - Comunidad Autónoma de Galicia, Director General de Justicia;
    - Comunidad Foral de Navarra, Director General de Justicia;
    - Comunidad Autónoma de La Rioja, el Director del Instituto de Medicina Legal.
  - 2º Un representante de cada una de las policías autonómicas cuya Comunidad Autónoma se haya adherido a este Protocolo.
    - Comunidad Autónoma de Cataluña, Jefe de la División de Policía Científica de Mossos d'Esquadra;
    - Comunidad Autónoma de Navarra, el Director General de Interior.
  - 3º El Director del Instituto Nacional de Toxicología y Ciencias Forenses.
  - 4º Un Médico Forense designado por el Ministro de Justicia.
  - 5º Dos funcionarios del Ministerio de Justicia pertenecientes al Grupo A1.
  - 6º Dos funcionarios del Ministerio del Interior pertenecientes al Grupo A1.
  - 7º Podrán asistir a la Comisión Técnica Nacional los directores de los Institutos de Medicina Legal que sean convocados por el Ministerio de Justicia o por la Comunidad Autónoma de la que dependan.
- c) Un Secretario, cargo que ejercerá en rotaciones bienales un funcionario del Grupo A1 del Ministerio de Justicia y un funcionario del Grupo A1 del Ministerio del Interior.

GUÍA PARA IDENTIFICACIÓN DE VÍCTIMAS

Presentación

En caso de un suceso con elevado número de víctimas, es prioritaria la labor de recuperación e identificación de los restos mortales para poder entregarlos a sus familiares en el menor tiempo posible.

El Real Decreto 32/2009, de 16 de enero, por el que se aprueba el protocolo nacional de actuación Médico-forense y de Policía Científica en sucesos con víctimas múltiples, tiene por objeto regular la asistencia técnica a los jueces y tribunales para la identificación de los cadáveres y determinación de las causas de muerte en estos trágicos sucesos.

Para facilitar y agilizar esas tareas de identificación se elabora esta Guía que está dirigida a los familiares y allegados de las víctimas.

COMISIÓN TÉCNICA NACIONAL PARA SUCEOS CON VÍCTIMAS MÚLTIPLES.

A quién va dirigida

En situaciones de grandes catástrofes o sucesos con víctimas múltiples, entre las funciones que tiene que realizar cualquier Estado moderno, está la de identificar plenamente a las víctimas de estos sucesos, tanto por las consecuencias legales que de ello se derivan, como por el deber moral ante sus familiares y allegados, bien se trate de ciudadanos nacionales o extranjeros.

Esta Guía va dirigida a los familiares y allegados de las posibles víctimas en grandes catástrofes o sucesos con víctimas múltiples para informarles de su papel, fundamental, en el proceso de identificación de los cadáveres.

Los familiares deben saber que para que dicha identificación se lleve a efecto de la mejor forma posible, se les va a solicitar documentación, datos y efectos personales de ellos mismos y de las víctimas, lo que puede constituir un esfuerzo emocional importante, aunque necesario. No obstante, este esfuerzo servirá para aportar consuelo al saber que su ser querido ha sido identificado y para que sus restos mortales puedan ser entregados a la familia, a fin de disponer de éstos según sus tradiciones.

Es posible que, en función del estado en que se encuentren los cadáveres y los datos de que se disponga, las pruebas de identificación se dilaten en el tiempo o, en el peor de los casos, no permitan identificar los restos mortales de su ser querido, hecho que podría desalentar y afligir aún más al familiar afectado. Estas situaciones no se podrán determinar hasta el final del proceso, por lo que los familiares deben ser conscientes de dicha circunstancia.

Como se explica en esta Guía, los datos que se les van a solicitar pueden ser muy diversos. Además se llevarán a cabo entrevistas con familiares, amigos y allegados o profesionales médicos para averiguar qué datos son los más importantes en cada circunstancia o para determinar qué familiares son idóneos, en el caso en que haya que tomar muestras para pruebas de ADN. Todo este proceso se realizará por equipos de profesionales especializados en identificación y en obtención de datos.

Procedimiento de identificación de las víctimas

La identificación se lleva a cabo comparando los datos que se solicitan y se obtienen de los familiares (denominados datos *ante mortem*), con los datos que los médicos forenses y los equipos policiales de identificación de víctimas obtienen de los cadáveres, (datos *post mortem*).

La colaboración de los familiares es crucial para obtener el mayor número de datos relativo a la persona desaparecida. Debe presentarse información correcta y completa sobre la víctima (características físicas singulares, registros dentales, etc.)

Los diferentes sistemas de identificación de cadáveres se centran en la comparación de huellas dactilares, la comparativa odontológica, la comparativa de prótesis obtenidas de imágenes radiológicas, datos físicos de la persona, señales particulares, antecedentes patológico-quirúrgicos y el estudio de perfiles de ADN.

Las primeras pruebas de identificación se realizan mediante el cotejo de impresiones dactilares sobre documentos oficiales, o bien informes radiológicos de prótesis internas o exámenes odontológicos.

En el caso de que la identificación no se haya producido con los métodos anteriormente descritos es necesario recurrir a la obtención de perfiles de ADN para la identificación de las víctimas. Para que el análisis de ADN tenga éxito, es necesario obtener muestras de los familiares de la víctima que el experto considere más idóneos de entre los disponibles.

Cuánto tiempo tarda el proceso de identificación

El proceso de identificación puede tener una duración variable en función de las circunstancias de cada caso: podría solucionarse en cuestión de unas horas, durar varios días o incluso semanas. El tipo de suceso, el estado de los cuerpos, el lugar del suceso o los datos *ante mortem* de que se disponen, serán determinantes.

A pesar de la especialización del personal que interviene en los procesos de identificación y de todos los medios científicos y técnicos que se emplean, también podría ocurrir que no fuera posible la identificación de la víctima, bien porque las circunstancias fueran muy extremas, o bien por la inexistencia de datos *ante mortem* de las víctimas, situación ésta que los familiares deben conocer y afrontar llegado el caso.

Entrevista a familiares

El proceso de recogida de datos se realiza mediante entrevistas personales a los familiares, organizadas en dos fases:

- En primer lugar se contactará con ellos a través del punto de información y de la oficina de recepción de denuncias, donde se irán confeccionando las listas de las posibles víctimas del suceso y se tomarán los primeros datos de los familiares presentes o denunciantes.

- En segundo lugar se irá citando de forma individualizada a cada familia a un lugar previamente seleccionado y acondicionado, para recoger los datos personales identificativos de las posibles víctimas y cumplimentar todos los impresos de recogida de datos necesarios. En determinados casos se hará una selección previa de qué familiares o incluso amigos o allegados, de los presentes, son los más adecuados para facilitar los datos de identificación necesarios o para tomar muestras para la obtención de ADN. En este sentido deberán saber que:
  - Esta labor se llevará a cabo por personal especializado, en la oficina de recepción de denuncias.
  - Se realizará por separado, por cada grupo familiar.
  - Contarán también con asistencia médica, social y psicológica para lo cual se dispone de zonas habilitadas al efecto.
  - Los datos que serán requeridos son los que figuran en el apartado siguiente de la presente Guía.

La recogida de datos *ante mortem* comenzará cuanto antes, sin embargo, es posible que haya datos que no se puedan facilitar en un primer momento. En estos casos, los equipos de recogida de datos les informarán de cómo e incluso dónde pueden aportarlos.

También se les pedirá que indiquen los diferentes familiares existentes, que por las circunstancias que fueran no han podido desplazarse al lugar donde ha ocurrido el suceso. El objetivo de dicha

relación es que las entrevistas, o la toma de muestras para obtención de ADN a estas personas no presentes, se puedan realizar de la forma más rápida posible mediante equipos móviles de otras unidades policiales especializadas.

Tipos de datos necesarios (datos “ante mortem”)

Los datos que debe aportar la familia sobre la víctima, o datos *ante mortem*, que incluirán documentación gráfica, como fotos o vídeos, se detallan a continuación:

- 1.- Datos de filiación, con indicación del tipo de documentación que portaba o de la que eran titulares: Documento Nacional de Identidad, Pasaporte, Permiso de Conducir, o cualquier otro.
- 2.- Descripción detallada de vestimenta: ropa y calzado que portaba en el momento del suceso.
- 3.- Descripción detallada de efectos personales: reloj, gafas, anillos, pulseras, pendientes, piercings, etc.
- 4.- Descripción física detallada, entre la que se debe incluir señales particulares tales como: cicatrices, lunares, amputaciones, malformaciones, tatuajes y micro tatuajes de estética, etc.
- 5.- Datos quirúrgicos e información médica, tales como operaciones sufridas, prótesis incluidas, fracturas óseas, tratamientos médicos, marcapasos, desfibriladores, etc. Es importante aportar informes médicos, radiografías, etc.
- 6.- Datos odontológicos, como informes dentales y radiografías. Es de máxima utilidad facilitar el contacto con el último dentista que visitó su familiar.
- 7.- Muestras de ADN.

Análisis de ADN

Los análisis y cotejos de ADN son necesarios, como se ha mencionado anteriormente, cuando las víctimas no han podido ser identificadas por otros sistemas. En cualquier caso, se recogerán muestras para evitar posteriores molestias.

Tipo de muestras

Para ello se necesitan muestras de la víctima, que pueden provenir de diferentes fuentes, como efectos de uso personal de la víctima, restos de muestras provenientes de pruebas médicas, o bien muestras de familiares de la misma con relación de consanguinidad.

Se adjunta una tabla indicativa de los diferentes tipos de muestras que pueden ser útiles y el grado de utilidad de las mismas:

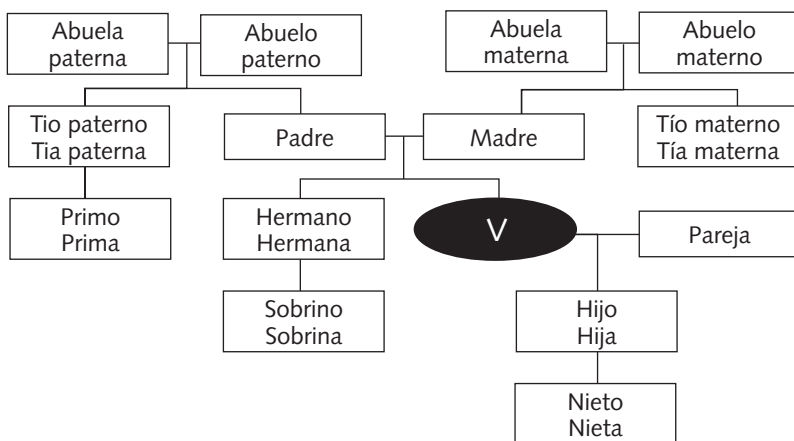
8

Fuentes de ADN	Ejemplos	Grado de utilidad
Muestras médicas	Muestra de un donante de médula ósea. Muestras de análisis o pruebas médicas. Muestra de biopsia. Prueba de evaluación con mancha seca de sangre del recién nacido.	Más útil
Objetos personales	Cepillo dental. Ropa usada y sin lavar. Maquinilla de afeitarse. Cepillo para el cabello.	Muy útil
Parientes cercanos	Padres biológicos de la víctima. Hijos biológicos de la víctima. Hermanos y hermanas biológicos de la víctima.	Muy útil
Otros parientes	- Parientes maternos (tías, tíos, primos, hermanastras o hermanastros). - Parientes varones paternos, en el caso de que la víctima sea varón.	Menos útil

Personas idóneas

La capacidad de relacionar a las víctimas con sus familiares depende del grado de parentesco que tengan entre ellos. Las muestras más útiles de ADN provienen de familiares consanguíneos cercanos, como los como los progenitores e hijos, hermanos y hermanas biológicas, además del cónyuge.

El siguiente cuadro puede resultar ilustrativo:

Los familiares más idóneos para la identificación de la víctima serán determinados por el equipo de recogida de datos, durante el momento de la entrevista y en función de los parientes existentes, aunque éstos no estén presentes en ese momento.

El ADN de padres adoptivos, hijos adoptados, padrastros y madrastras u otros parientes que no tengan consanguinidad con la víctima no ofrecen información sobre la identidad genética de dicha víctima.

Cómo se obtiene la muestra

La toma de muestras a un familiar para obtención de ADN se lleva a cabo por personal cualificado en el área de asistencia a familiares en el momento en el que se aportan los datos personales de la víctima. Se realiza frotando un hisopo (pequeño bastón de algodón similar al

utilizado para el aseo personal) por la parte interna de la mejilla, que recoge células epiteliales del interior de la boca.

Otra alternativa es mediante una sencilla punción dactilar, de la que se obtienen dos o tres gotas de sangre que se recogen en unas tarjetas especiales.

Utilización de los datos

Todos los datos que aportan los familiares para la identificación de las víctimas se recogen en unos formularios elaborados al efecto. En caso de toma de muestras de ADN se utilizarán los formularios anexos al Real Decreto 32/2009 de 16 de enero, por el que se aprueba el Protocolo nacional de actuación Médico-forense y de Policía Científica en sucesos con víctimas múltiples.

Estos datos se obtienen única y exclusivamente a los efectos de identificación y, en todo caso, de acuerdo con los criterios de confidencialidad para las bases de datos personales en cumplimiento de la Ley Orgánica 15/1999, de 13 de diciembre, de protección de datos de carácter personal.

Así mismo, y en relación a los supuestos en los que deban realizarse estudios de ADN, se tendrá en cuenta lo establecido en la Ley Orgánica 10/2007, de 8 de octubre, reguladora de la base de datos policial sobre identificadores obtenidos a partir del ADN.

Los resultados se remitirán al centro de integración de datos donde la información será comparada con los resultados de los análisis *post mortem* realizados para cada caso.

Con los datos obtenidos se elaborará un dictamen de identificación que será enviado a la autoridad judicial competente quien resolverá sobre la notificación a los familiares y entrega del cuerpo.

GUIA PER A IDENTIFICACIÓ DE VÍCTIMES

Presentació

En cas d'un succés amb un nombre elevat de víctimes, és prioritària la tasca de recuperació i identificació de les restes mortals per poder lliurar-les als seus familiars al més aviat possible.

El Reial Decret 32/2009, de 16 de gener, pel qual s'aprova el protocol nacional d'actuació medicoforense i de Policia Científica en successos amb víctimes múltiples, té com a objecte regular l'assistència tècnica als jutges i tribunals per a la identificació dels cadàvers i determinació de les causes de mort en aquests tràgics successos.

Per facilitar i agilitar aquestes tasques d'identificació s'elabora aquesta Guia que està dirigida als familiars i propparents de les víctimes.

COMISSIÓ TÈCNICA NACIONAL PER A SUCCESSOS AMB VÍCTIMES MÚLTIPLES

A qui va dirigida

En situacions de grans catàstrofes o successos amb víctimes múltiples, entre les funcions que ha de dur a terme qualsevol Estat modern hi ha la d'identificar plenament les víctimes d'aquests successos, tant per les conseqüències legals que en deriven, com pel deure moral davant els seus familiars i propparents, ja es tracti de ciutadans nacionals o estrangers.

Aquesta Guia va dirigida als familiars i propparents de les possibles víctimes en grans catàstrofes o successos amb víctimes múltiples per informar-los del seu paper, fonamental, en el procés d'identificació dels cadàvers.

Els familiars han de saber que, perquè la identificació es dugui a terme de la millor manera possible, se'ls sol·licitarà documentació, dades i efectes personals d'ells mateixos i de les víctimes, la qual cosa pot constituir un esforç emocional important, tot i que necessari. No obstant això, aquest esforç serveix per aportar consol pel fet de saber que el seu ésser estimat ha estat identificat i perquè les seves restes mortals puguin ser lliurades a la família, a fi i efecte de disposar-ne segons les seves tradicions.

És possible que, en funció de l'estat en què es trobin els cadàvers i les dades de què es disposi, les proves d'identificació es dilatin en el temps o, en el pitjor dels casos, no permetin identificar les restes mortals del seu ésser estimat, fet que podria descoratjar i afligir encara més el familiar afectat. Aquestes situacions no es poden determinar fins al final del procés, per la qual cosa els familiars han de ser conscients d'aquesta circumstància.

Com s'explica en aquesta Guia, les dades que se'ls sol·licitaran poden ser molt diverses. A més a més, es duran a terme entrevistes amb familiars, amics i propparents o professionals mèdics per esbrinar quines dades són les més importants en cada circumstància o per determinar quins familiars són idonis, en el cas en què calgui prendre mostres per a proves d'ADN. Equips de professionals especialitzats en identificació i en obtenció de dades duen a terme tot aquest procés.

Procediment d'identificació de les víctimes

La identificació es du a terme comparant les dades que se sol·liciten i s'obtenen dels familiars (anomenades dades *ante mortem*), amb les dades que els metges forenses i els equips policials d'identificació de víctimes obtenen dels cadàvers (dades *post mortem*).

La col·laboració dels familiars és crucial per obtenir el nombre més gran de dades relatives a la persona desapareguda. Cal presentar informació correcta i completa sobre la víctima (característiques físiques singulars, registres dentals, etc.)

Els diferents sistemes d'identificació de cadàvers se centren en la comparació d'empremtes dactilars, la comparativa odontològica, la comparativa de pròtesis obtingudes d'imatges radiològiques, dades físiques de la persona, senyals particulars, antecedents patològicocirúrgics i l'estudi de perfils d'ADN.

Les primeres proves d'identificació es fan mitjançant la confrontació d'impressions dactilars sobre documents oficials, o bé informes radiològics de pròtesis internes o exàmens odontològics.

En el cas que la identificació no s'hagi produït amb els mètodes descrits anteriorment, cal recórrer a l'obtenció de perfils d'ADN per identificar les víctimes. Perquè l'anàlisi d'ADN tingui èxit, cal obtenir mostres dels familiars de la víctima que l'expert consideri més idonis d'entre els disponibles.

Quant de temps triga el procés d'identificació

El procés d'identificació pot tenir una durada variable en funció de les circumstàncies de cada cas: es podria solucionar en qüestió d'unes hores, durar diversos dies o fins i tot setmanes. El tipus de succés, l'estat dels cossos, el lloc del succés o les dades *ante mortem* de què es disposen són determinants.

Malgrat l'especialització del personal que intervé en els processos d'identificació i de tots els mitjans científics i tècnics que s'empren, també pot ocórrer que no sigui possible la identificació de la víctima, o bé perquè les circumstàncies siguin molt extremes, o bé per la inexistència de dades *ante mortem* de les víctimes, situació aquesta que els familiars han de conèixer i afrontar arribat el cas.

Entrevista a familiars

El procés de recollida de dades es fa mitjançant entrevistes personals als familiars, organitzades en dues fases:

- En primer lloc, es contacta amb ells a través del punt d'informació i de l'oficina de recepció de denúncies, on es van confeccionant les llistes de les possibles víctimes del succés i es prenen les primeres dades dels familiars presents o denunciants.
- En segon lloc, es va citant de forma individualitzada cada família a un lloc seleccionat i preparat prèviament, per recollir les dades personals identificatives de les possibles víctimes i emplenar tots els impresos de recollida de dades necessàries. En determinats casos es fa una selecció prèvia de quins familiars o fins i tot amics o prop parents, dels presents, són els més adequats per facilitar les dades d'identificació necessàries o per prendre mostres per a l'obtenció d'ADN. En aquest sentit, han de saber que:

14

- Aquesta tasca es du a terme per personal especialitzat, a l'oficina de recepció de denúncies.
- Es fa per separat, per cada grup familiar.
- També compten amb assistència mèdica, social i psicològica per a la qual cosa es disposa de zones habilitades a l'efecte.
- Les dades que es requereixen són les que figuren en l'apartat següent d'aquesta Guia.

La recollida de dades *ante mortem* comença al més aviat possible. No obstant això, és possible que hi hagi dades que no es puguin facilitar en un primer moment. En aquests casos, els equips de recollida de dades els informaran de com i fins i tot on poden aportar-les.

També se'ls demana que indiquin els diferents familiars existents, que per les circumstàncies que siguin no han pogut desplaçar-se al lloc on ha ocorregut el succés. L'objectiu d'aquesta relació és que les entrevistes, o la presa de mostres per a obtenció d'ADN a aquestes persones no presents, es puguin fer de la forma més ràpida possible mitjançant equips mòbils d'altres unitats policials especialitzades.

Tipus de dades necessàries (dades “ante mortem”)

Les dades que ha d'aportar la família sobre la víctima, o dades *ante mortem*, que inclouen documentació gràfica, com ara fotos o vídeos, es detallen tot seguit:

- 1.- Dades de filiació, amb indicació del tipus de documentació que portava o de la qual eren titulars: document nacional d'identitat, passaport, permís de conduir o qualsevol altre.
- 2.- Descripció detallada de vestimenta: roba i calçat que portava en el moment del succés.
- 3.- Descripció detallada d'efectes personals: rellotge, ulleres, anells, polseres, arracades, pírcings, etc.
- 4.- Descripció física detallada, entre la qual s'ha d'incloure senyals particulars com ara: cicatrius, pigues, amputacions, malformacions, tatuatges i microtatuatges d'estètica, etc.
- 5.- Dades quirúrgiques i informació mèdica, com ara operacions patides, pròtesis incloses, fractures òssies, tractaments mèdics, marcapassos, desfibril·ladors, etc. És important aportar informes mèdics, radiografies, etc.
- 6.- Dades odontològiques, com ara informes dentals i radiografies. És de màxima utilitat facilitar el contacte amb l'últim dentista que hagi visitat el seu familiar.
- 7.- Mostres d'ADN.

Anàlisis d'ADN

Les anàlisis i confrontacions d'ADN són necessàries, com s'ha esmentat anteriorment, quan les víctimes no han pogut ser identificades per altres sistemes. En tot cas, es recolliran mostres per evitar molèsties posteriors.

Tipus de mostres

Per a això calen mostres de la víctima, que poden provenir de diferents fonts, com ara efectes d'ús personal de la víctima, restes de mostres provinents de proves mèdiques, o bé mostres de familiars seus amb relació de consanguinitat.

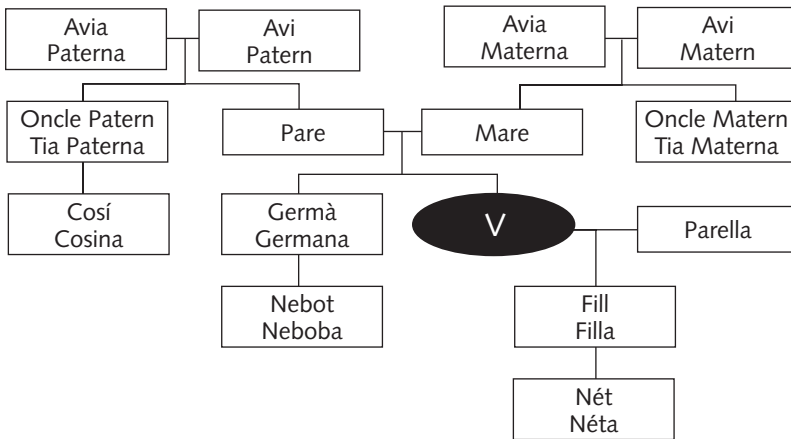
S'hi adjunta una taula indicativa dels diferents tipus de mostres que poden ser útils i el grau d'utilitat d'aquestes:

Fonts d'ADN	Exemples	Grau d'utilitat
Mostres mèdiques	Mostra d'un donant de medul·la òssia. Mostres d'anàlisi o proves mèdiques. Mostra de biòpsia. Prova d'avaluació amb taca seca de sang del nounat.	Més útil
Objectes personals	Raspall dental. Roba usada i sense rentar. Maquineta d'afaitar. Raspall per als cabells.	Molt útil
Parents propers	Pares biològics de la víctima. Fills biològics de la víctima. Germans i germanes biològics de la víctima.	Molt útil
Altres parents	- Parents materns (ties, oncles, cosins, germanastres). - Parents homes paterns, en el cas que la víctima sigui home.	Menys útil

Persones idònies

La capacitat de relacionar les víctimes amb els seus familiars depèn del grau de parentiu que tinguin entre ells. Les mostres més útils d'ADN provenen de familiars consanguinis pròxims, com els progenitors i fills, germans i germanes biològics, a més del cònjuge.

El quadre següent pot resultar il·lustratiu:

L'equip de recollida de dades determinarà els familiars més idonis per a la identificació de la víctima durant el moment de l'entrevista i en funció dels parents existents, tot i que aquests no estiguin presents en aquest moment.

L'ADN de pares adoptius, fills adoptats, padrastres i madrastrès o altres parents que no tinguin consanguinitat amb la víctima no ofereixen informació sobre la identitat genètica d'aquesta víctima.

Com s'obté la mostra

La presa de mostres a un familiar per a obtenció d'ADN es du a terme per personal qualificat en l'àrea d'assistència a familiars en el moment en què s'aporten les dades personals de la víctima. Es fa fregant un escovilló (bastonet de cotó similar a l'utilitzat per a la neteja personal) per la part interna de la galta, que recull cèl·lules epitelials de l'interior de la boca.

Una altra alternativa és mitjançant una senzilla punció dactilar, de la qual s'obtenen dues o tres gotes de sang que es recullen en unes targetes especials.

Utilització de les dades

Totes les dades que aporten els familiars per a la identificació de les víctimes es recullen en uns formularis elaborats a l'efecte. En cas de presa de mostres d'ADN, s'utilitzaran els formularis annexos al Reial Decret 32/2009, de 16 de gener, pel qual s'aprova el Protocol nacional d'actuació medicoforense i de Policia Científica en successos amb víctimes múltiples.

Aquestes dades s'obtenen únicament i exclusivament als efectes d'identificació i, en tot cas, d'acord amb els criteris de confidencialitat per a les bases de dades personals en compliment de la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal.

Així mateix, i en relació als supòsits en què calgui fer estudis d'ADN, es tindrà en compte allò que estableix la Llei Orgànica 10/2007, de 8 d'octubre, reguladora de la base de dades policial sobre identificadors obtinguts a partir de l'ADN.

Els resultats s'envien al centre d'integració de dades, on la informació es compara amb els resultats de les anàlisis *post mortem* fetes per a cada cas.

Amb les dades obtingudes s'elabora un dictamen d'identificació que és enviat a l'autoritat judicial competent, qui resol sobre la notificació als familiars i lliurament del cos.

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL·LABORACIÓ

BIKTIMEN IDENTIFIKAZIORAKO GIDA

Aurkezpena

Biktima kopuru handia duten gertakarien kasuan gorpuzkinak berreskuratzea eta identifikatzea lehentasunezkoa da horiek familiei ahalik eta denbora laburrenean entregatu ahal izateko.

Urtarrilaren 16ko 32/2009 Errege Dekretuak, biktima anitzeko gertakarien kasuan Auzitegi-Mediku eta Polizia Zientifikoaren jardun protokolo nazionala onartzen duena, helburu du epaile eta auzitegiei eskainitako laguntza teknikoa arautzea gorpuak identifikatzeko eta gertakari tragiko hauen heriotzen kausak zehazteko.

Identifikazio jarduera horiek erraztu eta arintzeko asmoz sortu da biktimen senitarteko eta ahaideei zuzenduriko gida hau.

BIKTIMA ANITZEKO GERTAKARIETARAKO BATZORDE TEKNIKO NAZIONALA.

Nori zuzendua

Biktima anitzeko hondamen edo zorigaiztoko gertakarien aurrean, edozein Estatu modernok bete beharreko eginkizunen artean dago gertakari horien biktimak zehazki identifikatzea, bai dituzten legezko ondorioak direla eta, baita senideen eta ahaideenganako betebeharrak morala dela eta, bertako herritarrak edo atzerritarrak direla.

Gida hau biktima anitzeko hondamenen edo gertakarien biktima izan litezkeen pertsonen senitarteko eta ahaideei zuzendua dago, gorpuen identifikazio prozesuan beren betebeharrak nagusiak zeintzuk diren jakinarazteko.

Senitartekoek jakin beharra dute identifikazio hori modurik aproposenean burutu dadin, beren eta biktimen dokumentuak, datuak eta ondasun pertsonalak eskatuko zaizkiela eta horrek ahalegin emozional handia ekar dezakeela, baina beharrezkoa ere. Halaber, ahalegin horrek kontsolamendua emateko balioko du pertsona maitea identifikatu dela jakitean eta pertsona horren gorpuzkinak senitartekoei ematea ahalbidetzen denean, haiek beren tradizioen arabera bideratu ditzaten.

Baliteke, gorpuen egoeraren arabera eta ezagutzen diren datuen arabera, identifikazio probak denboran luzatzea edo, kasurik okerreanean, maite duten pertsonaren identifikazioa burutu ahal ez izatea, horrek biktimaren senitartekoak are gehiago adoragabetu eta atsekabetu litzakeelarik. Egoera hauek ezingo dira prozesuaren amaierara arte zehaztu, beraz senitartekoek aukera hori badela jakin beharra dute.

Gida honetan azaltzen den moduan, eskatuko zaizkien datuak askotarikoak izan litezke. Gainera senitartekoekin, lagunekin eta ahaideekin elkarrizketak egingo dira edota medikuntza profesionalekin, egoera bakoitzean datu garrantzitsuenak zeintzuk diren ezagutu ahal izateko edo, ADN probak egiteko laginak behar direnean, senitarteko egokienak zeintzuk diren erabakitzeko. Prozesu guzti hau identifikazioan eta datu bilketan espezializaturiko profesional taldeek burutuko dute.

Biktimen identifikazio prozesua

Identifikazioa senitartekoei eskatu eta haiengandik jasotako datuak (ante mortem deritze datu horiei), auzitegi medikuek eta biktimen identifikaziorako polizia taldeek gorpuetan oinarrituz jasotako datuekin (post mortem datuak) erkatuz burutzen da.

Senitartekoen lankidetzaren erabakigarria da desagertutako pertsonaren inguruko ahalik eta datu gehien eskuratzeko. Biktimari buruzko informazio zuzen eta osoa aurkeztu beharra dago (ezaugarri fisiko bereziak, hortz erregistroak, etab.)

Gorpuen identifikaziorako sistema ezberdinak hatz marken alderatzean, konparazio odontologikoan, erradiologia irudi bitartez lortutako protesien konparazioan, pertsonaren datu fisikoetan, seinale berezietan, patologia-kirurgia aurrekarietan eta ADN profilen azterketan oinarritzen dira.

Lehenengo identifikazio probak dokumentu ofizialetako hatz markak, barne protesien erradiologia txostenak edo azterketa odontologikoak erkatuz egiten dira.

Aurreko pasartearen deskribatutako metodoek identifikazioa ahalbidetzen ez badute, ADN profilak jasotzea beharrezkoa izango da biktimak identifikatu ahal izateko. ADN analisia ongi atera dadin, biktimaren senitartekoen laginak hartu behar dira. Senitarteko horiek, eskuragarri dauden artean adituak egokienak direla deritzonak izango dira.

Zenbat irauten du identifikazio prozesuak

Identifikazio prozesuak iraupen desberdina izan dezake kasu bakoitzaren egoeren arabera: ordu batzuen buruan burutu liteke, zenbait egunen buruan edo agian asteen buruan. Gertakari mota, gorpuen egoera, gertakariaren tokia edo eskuragarri dauden ante mortem datuak erabakigarriak izango dira.

Identifikazio prozesuetan parte hartzen duten profesionalen espezializazioaren eta erabilitako baliabide zientifiko eta teknikoaren arren, biktimaren identifikazioa burutu ezin izana gerta liteke, egoera oso muturrekoa izanagatik edo biktimaren inguruko ante mortem daturik ez izanagatik. Senitartekoek egoera horren berri izan behar dute eta hala gerta baledi aurre egin beharko diote.

Senitartekoei elkarrizketa

Datu biltze prozesua senitartekoak banan-banan elkarrizketatuz burutzen da. Prozesu honek bialdi ditu:

- Lehenik eta behin, informazio gunearen bitartez eta salaketak hartzeko bulegoaren bitartez haiekin harremanetan jarriko dira; bertan gertakariaren biktima izan litezkeen pertsonen zerrendak osatzen hasiko dira eta bertan diren senitartekoen edo salaketa jarri dutenen inguruko lehenengo datuak jasoko dira.
- Ondoren, familia bakoitzari banan-banako hitzordua emango zaio alde aurretik aukeratutako eta prestatutako toki batean, biktima izan litezkeen identifikazio datuak biltzeko eta datu bilketarako beharrezkoak diren inprimaki guztiak betetzeko. Zenbait kasutan beharrezko identifikazio datuak emateko eta ADN laginak eskuratzeko egokienak diren senitarteko, lagun edo ahaideak alde aurretik aukeratuko dira. Ildo horretan, jakin beharra dute:

- Lan hau profesional espezializatuek burutuko dutela, salaketak hartzeko bulegoan.
- Familia talde bakoitzarentzat banan-banan egingo dela.
- Halaber laguntza mediko, sozial eta psikologikoa izango dutela, horretarako bereziki prestaturiko zonaldeak izango direlarik.
- Eskatuko zaizkien datuak gida honen hurrengo atalean azaltzen direnak izango direla.

Ante mortem datuen bilketa ahalik eta lasterren hasiko da, baina gerta liteke hasiera batean eman ezin diren datuak egotea. Kasu horietan, datu bilketa taldeek informazio hori nola edota non eman azalduko diete senide eta ahaideei.

Horrez gain, edozein egoera dela eta gertakariaren tokira agertu ezin izan diren senitartekoen berri ematea eskatuko zaie. Honen helburua, bertan ez diren pertsonen elkarrizketa edo ADN laginen eskuratzea modurik azkarrenean egin ahal izatea da, beste polizia unitate espezializatuen talde mugikorren bitartez.

Beharrezko datu motak (ante "mortem datuak")

Familiak biktimari buruz eman beharreko datuak, edo ante mortem datuak, dokumentu grafikoak, argazkiak edo bideoak kasu, barne hartuko dituztenak, honakoak dira:

- 1.- Seme-alabatasun datuak, zeraman edo bere izenean zuen dokumentazioa azalduz: Nortasun Agiri Nazionala, Pasaportea, Gida Baimena, edo beste edozein.
- 2.- Janzkeraren deskribapen zehatza: gertakariaren momentuan zeramatzan arropa eta oinetakoak.
- 3.- Ondasun pertsonalen deskribapen zehatza: erlojua, betaurrekoak, eraztunak, eskumuturrekoak, piercingak, etab.
- 4.- Deskribapen fisiko zehatza, honako moduko informazioa barne hartuta: ebakiondoak, oreztak, anputazioak, malformazioak, tatuajeak eta estetika mikro-tatuajeak, etab.
- 5.- Datu kirurgiko eta informazio medikoa, hala nola, egindako ebakuntzak, protesiak barne, hezur hausturak, tratamendu medikoak, taupada markagailuak, desfibriladoreak, etab. Txosten medikoak, erradiografiak eta abar aurkeztea garrantzitsua da.
- 6.- Datu odontologikoak, hala nola, hortz txostenak eta erradiografiak. Desagertutako senitartekoak bisitatutako azken dentistaren harremanetarako datuak ematea oso baliagarria da.
- 7.- ADN laginak.

ADN analisiak

ADN analisi eta erkatzeak beharrezkoak dira, lehen adierazi dugun bezala, biktimak bestelako sistemen bitartez identifikatu ezin izan direnean. Edozein kasutan laginak beti ere bilduko dira ondoren eragozpenik ez sortzeko.

Lagin motak

Horretarako biktimaren laginak behar dira, lagin horiek jatorri desberdina izan dezaketelarik, adibidez biktimak erabilitako ondasun pertsonalak, proba medikoetatik hartutako laginak, edota odolkidetasun bera duten senitartekoen laginak.

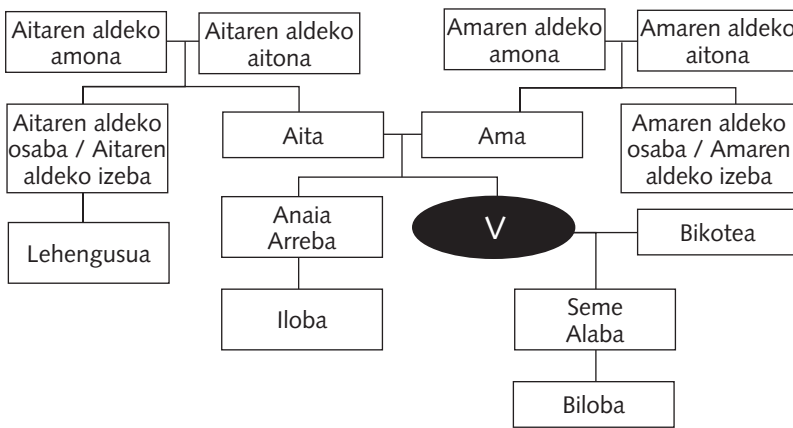
Ondorengo taulak erabilgarri suerta daitezkeen lagin motak azaltzen ditu eta horien baliagarritasun maila ere:

ADN jatorriak	Adibideak	Baliagarritasun maila
Lagin medikoak	Hezur muin emaile baten lagina. Analisi edo proba medikoen laginak. Biopsia lagina. Jaioberriaren odol orban lehorraren azterketa proba..	Baliagarriena
Ondasun pertsonalak	Hortz eskuila. Erabilitako eta garbitu gabeko arropa. Bizarra mozteko makina. Ile eskuila.	Oso baliagarria
Senitarteko hurbilak	Biktimaren guraso biologikoak. Biktimaren seme-alaba biologikoak. Biktimaren anai-arreba biologikoak.	Oso baliagarria
Gainontzeko senitartekoak	- Amaren aldeko senitartekoak (osaba-izebak, lehengusuak, anai-arrebaordeak). - Aitaren aldeko senitarteko gizonaekoak, biktima gizonaekoa bada.	Ez horren baliagarria

Pertsona egokiak

Biktimak beren senitartekoekin erlazionatzeko ahalmena haien artean duten ahaidetasun mailaren arabera da. ADN lagin baliagarrienak senide odolokide hurbilenak dira, esaterako gurasoak, seme-alabak eta anai-arreba biologikoak, eta baita senar-emaztearenak ere.

Honako koadroa argigarri gerta liteke:

Biktima identifikatzeko senide egokienak datuak biltzen dituen taldeak elkarrizketan adierazitakoak izango dira, eskuragarri dauden senideen arabera, nahiz eta senide horiek momentu horretan bertan ez egon.

Aita-amatzakoen, seme-alabatzakoen, aitaordearen eta amaordearen ADN laginek edo biktimaren odolokideak ez diren bestelako senideen laginek ez dute biktimaren nortasun genetikoaren inguruko informaziorik eskaintzen.

Nola hartzen da lagina

Senitarteko bati ADNa eskuratzeko laginak hartzea profesional adituek egiten dute senitartekoaren laguntzarako zonaldean biktimaren datu pertsonalak ematen dituzten momentuan. Makilatxo bat (zainketa pertsonalerako erabiltzen diren kotoizko makilatxoaren

antzerakoa) masailaren barnealdean igurtziz lortzen da, honela aho barneko zelula epitelialak jasoz.

Beste modu bat hatz zitzada erraz baten bitartez egitea da, hartara txartel berezi batzuetan biltzen diren bi edo hiru odol tanta hartuz.

Datuen erabilera

Senitartekoek biktimen identifikaziorako emandako datu guztiak helburu honetarako sortu diren inprimakietan biltzen dira. ADN laginak hartzen diren kasuetan, urtarrilaren 16ko 32/2009 Errege Dekretuari atxikitako inprimakiak erabiliko dira, biktima anitzeko gertakarien kasuan Auzitegi-Mediku eta Polizia Zientifikoaren jardun protokolo nazionala onartzen duena.

Halaber, eta ADN azterketak egin behar diren kasuen ildotik, urriaren 8ko 10/2007 Lege Organikoak ezarritakoa, ADN bidez lortutako identifikazio elementuen datu base poliziala arautzen duena, kontutan hartuko da.

Emaitzak datuen integrazio zentrora bidaliko dira informazioa kasu bakoitzean burututako post mortem analisisien emaitzekin erkatu dadin.

Lortutako datuekin identifikazio irizpen bat prestatuko da eskumena duen agintaritza judizialari bidaliko zaiona, agintaritza judizial horrek senitartekoei jakinarazpenaren inguruan eta gorpuaren entregaren inguruan erabaki dezan.

GUÍA PARA A IDENTIFICACIÓN DE VÍTIMAS

Presentación

No caso dun suceso cun elevado número de vítimas, é prioritario o labor de recuperación e identificación dos restos mortais para poder entregalos aos seus familiares no menor tempo posible.

O Real Decreto 32/2009, de 16 de xaneiro, polo que se aproba o protocolo nacional de actuación Médico-forense e de Policía Científica nos sucesos con vítimas múltiples, ten por obxecto regular a asistencia técnica aos xuíces e tribunais para a identificación dos cadáveres e determinación das causas da morte nestes tráxicos sucesos.

Para facilitar e axilizar estas tarefas de identificación elabórase esta Guía que vai dirixida aos familiares e achegados das vítimas.

COMISIÓN TÉCNICA NACIONAL PARA SUCESOS CON VÍTIMAS MÚLTIPLES.

A quen vai dirixida?

En situacións de grandes catástrofes ou sucesos con vítimas múltiples, entre as funcións que debe realizar calquera Estado moderno está a de identificar plenamente as vítimas destes sucesos, tanto polas consecuencias legais derivadas do suceso, como polo deber moral perante os seus familiares e achegados, tanto no que respecta a cidadáns nacionais como estranxeiros.

Esta Guía vai dirixida aos familiares e achegados das posibles vítimas de grandes catástrofes ou sucesos con vítimas múltiples para informalos do seu papel, fundamental no proceso de identificación dos cadáveres.

Os familiares deben saber que para que a devandita identificación se poida realizar do mellor xeito posible, se lles solicitará a documentación, os datos e os efectos persoais deles mesmos e das vítimas, o que pode supoñer un esforzo emocional importante, aínda que necesario. Non obstante, este esforzo servirá para darlles consolo ao saber que o seu ser querido foi identificado e para que os seus restos mortais poidan entregárselles aos seus familiares co fin de que estes poidan dispoñer deles segundo as súas tradicións.

É posible que, segundo o estado no que estean os cadáveres e os datos dos que se dispoña, as probas de identificación se amplíen un tempo ou, no peor dos casos, non permitan identificar os restos mortais do seu ser querido, feito que podería desalentar e aflixir aínda máis ao familiar afectado. Estas situacións non se poderán determinar ata o final do proceso, polo que os familiares deben ser conscientes desta circunstancia.

Tal e como se explica nesta Guía, os datos que se lles van solicitar poden ser moi diversos. Ademais, realizaranse entrevistas con familiares, amigos e achegados ou profesionais médicos para estudar que datos son os máis importantes en cada circunstancia ou para determinar que familiares son idóneos, no caso no que se teñan que tomar mostras para probas de ADN. Todo este proceso será realizado por parte de equipos de profesionais especializados en identificación e en obtención de datos.

Procedemento de identificación das vítimas

A identificación desenvólvese comparando os datos que se solicitan e que se obteñen dos familiares (denominados datos *ante mortem*), cos datos que os médicos forenses e os equipos policiais de identificación de vítimas obteñen dos cadáveres (datos *post mortem*).

A colaboración dos familiares é esencial para obter o maior número de datos relativos á persoa desaparecida. Debe presentarse información correcta e completa sobre a vítima (características físicas singulares, rexistros dentais, etc.).

Os diferentes sistemas de identificación de cadáveres céntranse na comparación de impresións dactilares, a comparativa odontolóxica, a comparativa de próteses obtidas de imaxes radiolóxicas, datos físicos da persoa, sinais particulares, antecedentes patolóxico-cirúrxicos e o estudo de perfís de ADN.

As primeiras probas de identificación realízanse mediante o cotexo de impresións dactilares sobre documentos oficiais ou ben informes radiolóxicos de próteses internas ou exames odontolóxicos.

No caso de que non se produza a identificación cos métodos anteriormente descritos é preciso recorrer á obtención de perfís de ADN para identificar as vítimas. Para que a análise de ADN teña éxito, cómpre obter mostras dos familiares da vítima que o experto considere máis idóneos de entre os dispoñibles.

Canto tempo tarda o proceso de identificación?

O proceso de identificación pode ter unha duración variable dependendo das circunstancias de cada caso: podería solucionarse en cuestión dunhas horas, durar varios días ou mesmo semanas. O tipo de suceso, o estado dos corpos, o lugar do suceso ou os datos *ante mortem* dos que se dispoña, serán determinantes.

Malia a especialización do persoal que intervén nos procesos de identificación e de todos os medios científicos e técnicos que se empreguen, tamén podería ocorrer que non se puidese realizar a identificación da vítima, ben porque as circunstancias fosen moi extremas, ou ben pola inexistencia de datos *ante mortem* das vítimas, situación esta que os familiares deben coñecer e afrontar chegado o caso.

Entrevista aos familiares

O proceso de recollida de datos realízase mediante entrevistas persoais aos familiares, organizadas en dúas fases:

- En primeiro lugar, contactarase con eles a través do punto de información e da oficina de recepción de denuncias, onde se irán confeccionando as listaxes das posibles vítimas do suceso e se tomarán os primeiros datos dos familiares presentes ou denunciante.
- En segundo lugar, citarase de xeito individualizado a cada familia a un lugar previamente seleccionado e acondicionado, co obxecto de recoller os datos persoais identificativos das posibles vítimas e cubrir todos os impresos de recollida de datos necesarios. En determinados casos farase unha selección previa de qué familiares ou incluso amigos ou achegados dos presentes son os máis axeitados para facilitar os datos de identificación necesarios ou para tomar mostras para obter o ADN. Neste aspecto, deberán saber que:

30

- Este labor será realizado por persoal especializado, na oficina de recepción de denuncias.
- Realizarase por separado, por cada grupo familiar.
- Contarán tamén con asistencia médica, social e psicolóxica para o cal se dispón de zonas habilitadas para o efecto.
- Os datos que se requirirán son os que figuran no seguinte apartado da presente Guía.

A recollida de datos *ante mortem* comezará o mais axiña posible; porén, é posible que existan datos que non se poidan facilitar nun primeiro momento. De ser así, os equipos de recollida de datos informarán sobre como e onde poden achegalos.

Tamén se lles pedirá que indiquen os diferentes familiares existentes, que polos motivos que fosen non se puidesen desprazar ao lugar onde ocorreu o suceso. O obxectivo desta relación é que as entrevistas, ou a recollida de mostras para obter o ADN destas persoas non presentes, se poidan realizar do xeito máis rápido posible mediante equipos móbiles doutras unidades policiais especializadas.

Tipos de datos necesarios (datos “ante mortem”)

Os datos que debe facilitar a familia sobre a vítima, ou datos *ante mortem*, que incluírán documentación gráfica, como fotos ou vídeos, establécense a continuación:

- 1.- Datos de filiación, con indicación do tipo de documentación que portaba ou da que eran titulares: Documento Nacional de Identidade, Pasaporte, Permiso de Conducir ou calquera outro documento acreditativo.
- 2.- Descrición detallada da vestimenta: roupa e calzado que levaba no momento do suceso.
- 3.- Descrición detallada dos efectos persoais: reloxo, lentes, aneis, pulseiras, pendentos, *piercings*, etc.
- 4.- Descrición física detallada, na que se deben incluír os sinais particulares tales como: cicatrices, lunares, amputacións, malformacións, tatuaxes e micro tatuaxes de estética, etc.
- 5.- Datos cirúrxicos e información médica, tales como operacións sufridas, próteses incluídas, fracturas óseas, tratamentos médicos, marcapasos, desfibriladores, etc. É importante achegar informes médicos, radiografías, etc.
- 6.- Datos odontolóxicos, como informes dentais e radiografías. É de máxima utilidade facilitar o contacto do último dentista que visitou o seu familiar.
- 7.- Mostras de ADN.

Análises de ADN

As análises e cotexos de ADN son necesarios, como xa se mencionou, nos casos nos que non se puidesen identificar as vítimas mediante outros sistemas. En calquera caso, recolleranse mostras para evitar posteriores molestias.

Tipo de mostras

Para este fin, precísanse mostras da vítima que poden proceder de diferentes fontes, os seus efectos de uso persoal, os restos de mostras procedentes de probas médicas ou as mostras de familiares da vítima con relación de consanguinidade.

Xúntase unha táboa indicativa dos diferentes tipos de mostras que poden ser útiles e o seu grao de utilidade:

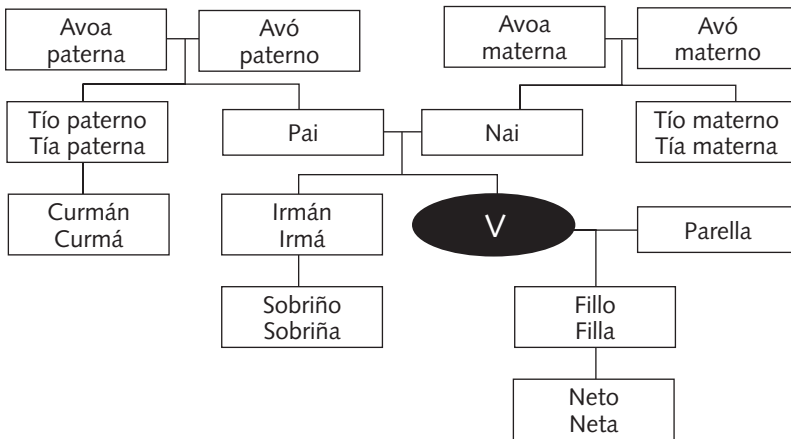
Fontes de ADN	Exemplos	Grao de utilidade
Mostras médicas	Mostra dun doador de medula ósea. Mostras de análises ou probas médicas. Mostra de biopsia. Proba de avaliación con mancha seca de sangue do bebé.	Máis útil
Obxectos persoais	Cepillo dental. Roupa usada e sen lavar. Máquina de afeitar. Cepillo para o cabelo.	Moi útil
Parentes próximos	Pais biolóxicos da vítima. Fillos biolóxicos da vítima. Irmáns e irmás biolóxicos da vítima.	Moi útil
Outros parentes	- Parentes maternos (tías, tíos, curmáns, medio irmáns ou medio irmás). - Parentes varóns paternos, no caso en que a vítima sexa varón.	Menos útil

Persoas idóneas

A capacidade de relacionar as vítimas cos seus familiares depende do grao de parentesco que teñan entre eles. As mostras máis útiles de ADN proveñen de familiares consanguíneos próximos, como os proxenitores, fillos, irmás e irmáns biolóxicos, amais do cónxuxe.

O seguinte cadro pode resultar ilustrativo:

Os familiares máis idóneos para identificar a vítima serán determinados polo equipo de recollida de datos, durante o momento da entrevista e en función dos parentes existentes, aínda que estes non estean presentes nese momento.

O ADN de pais adoptivos, fillos adoptados, padrastras e madrastras ou outros parentes que non teñan consanguinidade coa vítima non ofrecen información sobre a identidade xenética da devandita vítima.

Como se obtén a mostra?

A toma de mostras a un familiar para obter o ADN realízase a o persoal cualificado na área de asistencia a familiares no momento no que se achegan os datos persoais da vítima. Realízase refregando un hisopo (pequeno bastón de algodón similar ao empregado para o aseo persoal) pola parte interna da meixela, que recolle células epiteliais do interior da boca.

Outra alternativa é realizar unha sinxela punción dactilar da que se obteñen dúas ou tres pingas de sangue, que se recollen nunhas tarxetas especiais.

Utilización dos datos

Todos os datos que achegan os familiares para identificar as vítimas recóllense nuns formularios elaborados para o efecto. En caso de tomar mostras de ADN utilizaranse os formularios anexos ao Real Decreto 32/2009, do 16 de xaneiro, polo que se aproba o Protocolo nacional de actuación Médico-forense e de Policía Científica en sucesos con vítimas múltiples.

Estes datos obtéñense única e exclusivamente para os efectos de identificación e, en calquera caso, segundo os criterios de confidencialidade para as bases de datos persoais en cumprimento da Lei Orgánica 15/1999, do 13 dedecembro, de protección de datos de carácter persoal.

Así mesmo, e en relación cos supostos nos que deban realizarse estudos de ADN, terase en conta o establecido na Lei Orgánica 10/2007, do 8 de outubro, reguladora da base de datos policial sobre identificadores obtidos a partir do ADN.

Os resultados remitiranse ao centro de integración de datos onde compararán a información cos resultados das análises *post mortem* realizadas para cada caso.

Cos datos obtidos, elaborarase un ditame de identificación que se enviará á autoridade xudicial competente, quen resolverá sobre a notificación aos familiares e a entrega do corpo.

MOITAS GRAZAS POLA SÚA COLABORACIÓN.

VALENCIÀ

GUIA PER A IDENTIFICACIÓ DE VÍCTIMES

Presentació

En cas d'un succés amb un nombre elevat de víctimes, és prioritària la tasca de recuperació i identificació de les restes mortals per poder lliurar-les als seus familiars el més prompte possible.

El Reial Decret 32/2009, de 16 de gener, pel qual s'aprova el protocol nacional d'actuació medicoforense i de Policia Científica en successos amb víctimes múltiples, té com a objecte regular l'assistència tècnica als jutges i tribunals per a la identificació dels cadàvers i determinació de les causes de mort en estos tràgics successos.

Per a facilitar i agilitzar estes tasques d'identificació s'elabora esta guia que està dirigida als familiars i propparents de les víctimes.

COMISSIÓ TÈCNICA NACIONAL PER A SUCCESSOS AMB VÍCTIMES MÚLTIPLES

A qui va dirigida

En situacions de grans catàstrofes o successos amb víctimes múltiples, entre les funcions que ha de dur a terme qualsevol Estat modern hi ha la d'identificar plenament les víctimes d'estos successos, tant per les conseqüències legals que en deriven, com pel deure moral davant dels seus familiars i propparents, ja es tracte de ciutadans nacionals o estrangers.

Aquesta guia va dirigida als familiars i propparents de les possibles víctimes en grans catàstrofes o successos amb víctimes múltiples per a informar-los del seu paper, fonamental, en el procés d'identificació dels cadàvers.

Els familiars han de saber que, perquè la identificació es duga a terme de la millor manera possible, se'ls sol·licitarà documentació, dades i efectes personals d'ells mateixos i de les víctimes, la qual cosa pot constituir un esforç emocional important, encara que necessari. No obstant això, este esforç serveix per aportar consol pel fet de saber que el seu ésser volgut ha estat identificat i perquè les seves restes mortals puguen ser lliurades a la família, a fi i efecte de disposar d'elles segons les seves tradicions.

És possible que, en funció de l'estat en què es troben els cadàvers i les dades de què es dispose, les proves d'identificació es dilaten en el temps o, en el pitjor dels casos, no permeten identificar les restes mortals del seu ésser volgut, fet que podria descoratjar i afligir encara més el familiar afectat. Aquestes situacions no es poden determinar fins al final del procés, per la qual cosa els familiars han de ser conscients d'esta circumstància.

Com s'explica en aquesta guia, les dades que se'ls sol·licitaran poden ser molt diverses. A més a més, es duren a terme entrevistes amb familiars, amics i propparents o professionals mèdics per a esbrinar quines dades són les més importants en cada circumstància o per a determinar quins familiars són idonis, en el cas en què calga prendre mostres per a proves d'ADN. Tot este procés serà realitzat per equips de professionals especialitzats en identificació i en obtenció de dades.

Procediment d'identificació de les víctimes

La identificació es du a terme comparant les dades que se sol·liciten i s'obtenen dels familiars (anomenades dades ante mortem), amb les dades que els metges forenses i els equips policials d'identificació de víctimes obtenen dels cadàvers (dades post mortem).

La col·laboració dels familiars és crucial per obtenir el nombre més gran de dades relatives a la persona desapareguda. Cal presentar informació correcta i completa sobre la víctima (característiques físiques singulars, registres dentals, etc.)

Els diferents sistemes d'identificació de cadàvers es centren en la comparació d'empremtes dactilars, la comparativa odontològica, la comparativa de pròtesis obtingudes d'imatges radiològiques, dades físiques de la persona, senyals particulars, antecedents patològicquirúrgics i l'estudi de perfils d'ADN.

Les primeres proves d'identificació es fan mitjançant la confrontació d'impressions dactilars sobre documents oficials, o bé informes radiològics de pròtesis internes o exàmens odontològics.

En el cas que la identificació no s'haja produït amb els mètodes descrits anteriorment, cal recórrer a l'obtenció de perfils d'ADN per a identificar les víctimes. Perquè l'anàlisi d'ADN tinga èxit, cal obtenir mostres dels familiars de la víctima que l'expert considere més idonis d'entre els disponibles.

Quant de temps tarda el procés d'identificació

El procés d'identificació pot tindre una durada variable en funció de les circumstàncies de cada cas: es podria solucionar en qüestió d'unes hores, durar diversos dies o fins i tot setmanes. El tipus de succés, l'estat dels cossos, el lloc del succés o les dades ante mortem de què es disposa són determinants.

Tot i l'especialització del personal que intervé en els processos d'identificació i de tots els mitjans científics i tècnics que s'empren, també pot ocórrer que no siga possible la identificació de la víctima, bé perquè les circumstàncies siguen molt extremes, o bé per la inexistència de dades ante mortem de les víctimes, situació que els familiars han de conèixer i afrontar arribat el cas.

Entrevista a familiars

El procés de recollida de dades es fa mitjançant entrevistes personals als familiars, organitzades en dos fases:

- En primer lloc, es contacta amb ells a través del punt d'informació i de l'oficina de recepció de denúncies, on es van confeccionant les llistes de les possibles víctimes del succés i es prenen les primeres dades dels familiars presents o denunciants.
- En segon lloc, es va citant de forma individualitzada cada família a un lloc seleccionat i preparat prèviament, per a recollir les dades personals identificatives de les possibles víctimes i emplenar tots els impresos de recollida de dades necessàries. En determinats casos es fa una selecció prèvia de quins familiars o fins i tot amics o propparents, dels presents, són els més adequats per a facilitar les dades d'identificació necessàries o per a prendre mostres per a l'obtenció d'ADN. En este sentit, han de saber que:

38

- Esta tasca es du a terme per personal especialitzat, a l'oficina de recepció de denúncies.
- Es fa per separat, per cada grup familiar.
- També compten amb assistència mèdica, social i psicològica per a la qual cosa es disposa de zones habilitades a l'efecte.
- Les dades que es requereixen són les que figuren en l'apartat següent d'esta guia.

La recollida de dades ante mortem comença com més prompte millor. No obstant això, és possible que hi haja dades que no es puguin facilitar en un primer moment. En estos casos, els equips de recollida de dades els informaran de com i fins i tot on poden aportar-les.

També se'ls demana que indiquen els diferents familiars existents, que per les circumstàncies que siga no han pogut desplaçar-se al lloc on ha ocorregut el succés. L'objectiu d'esta relació és que les entrevistes, o la presa de mostres per a obtenció d'ADN a aquestes persones no presents, es puguin fer de la forma més ràpida possible mitjançant equips mòbils d'altres unitats policials especialitzades.

Tipus de dades necessàries (dades "ante mortem")

Les dades que ha d'aportar la família sobre la víctima, o dades ante mortem, que inclouen documentació gràfica, com ara fotos o vídeos, es detallen a continuació:

- 1.- Dades de filiació, amb indicació del tipus de documentació que portava o de la qual eren titulars: Document Nacional d'Identitat, Passaport, Permís de Conduir o qualsevol altre.
- 2.- Descripció detallada de vestimenta: roba i calçat que portava en el moment del succés.
- 3.- Descripció detallada d'efectes personals: rellotge, ulleres, anells, polseres, arracades, pírcings, etc.
- 4.- Descripció física detallada, entre la qual s'ha d'incloure senyals particulars com ara: cicatrius, pigues, amputacions, malformacions, tatuatges i microtatuatges d'estètica, etc.
- 5.- Dades quirúrgiques i informació mèdica, com ara operacions patides, pròtesis incloses, fractures òssies, tractaments mèdics, marcapassos, desfibril·ladors, etc. És important aportar informes mèdics, radiografies, etc.
- 6.- Dades odontològiques, com ara informes dentals i radiografies. És de màxima utilitat facilitar el contacte amb l'últim dentista que va visitar el seu familiar.
- 7.- Mostres d'ADN.

Anàlisis d'ADN

Les anàlisis i confrontacions d'ADN són necessàries, com s'ha mencionat anteriorment, quan les víctimes no han pogut ser identificades per altres sistemes. En tot cas, es recolliran mostres per a evitar molèsties posteriors.

Tipus de mostres

Per a això calen mostres de la víctima, que poden provindre de diferents fonts, com ara efectes d'ús personal de la víctima, restes de mostres provinents de proves mèdiques, o bé mostres de familiars seus amb relació de consanguinitat.

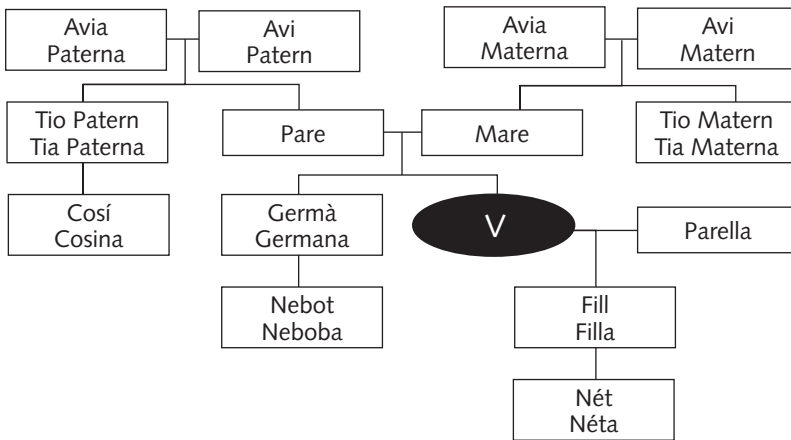
S'adjunta una taula indicativa dels diferents tipus de mostres que poden ser útils i el seu grau d'utilitat:

Fonts d'ADN	Exemples	Grau d'utilitat
Mostres mèdiques	Mostra d'un donant de medul·la òssia. Mostres d'anàlisi o proves mèdiques. Mostra de biòpsia. Prova d'avaluació amb taca seca de sang del nou-nat.	Més útil
Objectes personals	Raspall dental. Roba usada i sense llavar. Maquineta d'afaitar. Raspall per als cabells.	Molt útil
Parents pròxims	Pares biològics de la víctima. Fills biològics de la víctima. Germans i germanes biològics de la víctima.	Molt útil
Altres parents	- Parents materns (ties, tios, cosins, germanastres). - Parents homes paterns, en el cas que la víctima sigui home.	Menys útil

Persones idònies

La capacitat de relacionar les víctimes amb els seus familiars depèn del grau de parentiu que tinguen entre ells. Les mostres més útils d'ADN provenen de familiars consanguinis pròxims, com els progenitors i fills, germans i germanes biològics, a més del cònjuge.

El quadre següent pot resultar il·lustratiu:

L'equip de recollida de dades determinarà els familiars més idonis per a la identificació de la víctima durant el moment de l'entrevista i en funció dels parents existents, encara que estos no estiguen presents en eixe moment.

L'ADN de pares adoptius, fills adoptats, padrastres i madrastres o altres parents que no tinguen consanguinitat amb la víctima no ofereixen informació sobre la identitat genètica de la dita víctima.

Com s'obté la mostra

La presa de mostres a un familiar per a obtenció d'ADN es du a terme per personal qualificat en l'àrea d'assistència a familiars en el moment en què s'aporten les dades personals de la víctima. Es fa fregant un escovilló (bastonet de cotó similar a l'utilitzat per a la neteja personal) per la part interna de la galta, que recull cèl·lules epitelials de l'interior de la boca.

Una altra alternativa és mitjançant una senzilla punció dactilar, de la qual s'obtenen dos o tres gotes de sang que es recullen en unes targetes especials.

Utilització de les dades

Totes les dades que aporten els familiars per a la identificació de les víctimes es recullen en uns formularis elaborats a l'efecte. En cas de presa de mostres d'ADN, s'utilitzaran els formularis annexos al Reial Decret 32/2009, de 16 de gener, pel qual s'aprova el Protocol nacional d'actuació medicoforense i de Policia Científica en successos amb víctimes múltiples.

Estes dades s'obtenen únicament i exclusivament als efectes d'identificació i, en tot cas, d'acord amb els criteris de confidencialitat per a les bases de dades personals en compliment de la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal.

Així mateix, i en relació als supòsits en què calga fer estudis d'ADN, es tindrà en compte allò que estableix la Llei Orgànica 10/2007, de 8 d'octubre, reguladora de la base de dades policial sobre identificadors obtinguts a partir de l'ADN.

Els resultats s'envien al centre d'integració de dades, on la informació es compara amb els resultats de les anàlisis post mortem fetes per a cada cas.

Amb les dades obtingudes s'elabora un dictamen d'identificació que és enviat a l'autoritat judicial competent, qui resol sobre la notificació als familiars i lliurament del cos.

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL·LABORACIÓ

LEITFADEN ZUR OPFERIDENTIFIZIERUNG

Vorstellung

Bei Vorfällen mit einer hohen Anzahl von Opfern ist die Bergung und Identifikation der Leichen zu ihrer möglichst raschen Übergabe an die Familien eine wesentliche Aufgabe.

Das Königliche Dekret 32/2009 vom 16.01.09 zur Verabschiedung des staatlichen gerichtsmedizinischen und kriminalpolizeilichen Handlungsprotokolls bei Vorfällen mit mehreren Opfern dient zur Regelung der fachlichen Unterstützung von Richtern und Gerichten bei der Identifikation der Leichen und der Bestimmung der Todesursachen dieser tragischen Ereignisse.

Zur Erleichterung und Beschleunigung der Identifikationsaufgaben wurde für die Angehörigen der Opfer und die mit ihnen befreundeten Personen nun dieser Leitfaden herausgegeben

FACHKOMMISSION FÜR VORFÄLLE MIT MEHREREN OPFERN.

An wen ist dieser Leitfaden gerichtet?

In Katastrophen- oder Unglücksfällen mit mehreren Opfern gehört es wegen der entsprechenden rechtlichen Folgen und als moralische Verpflichtung gegenüber Angehörigen und nahestehenden Personen zu den Aufgaben jedes modernen Staates, die Opfer ungeachtet ihrer Herkunft vollständig zu identifizieren.

Dieser Leitfaden wendet sich an die Angehörigen potentieller Opfer von Katastrophen oder sonstigen Vorfällen mit mehreren Opfern, um sie über ihre wesentliche Rolle bei der Identifikation der Leichen aufzuklären.

Die Angehörigen müssen wissen, dass man sie zur Gewährleistung einer korrekten Identifikation um die Vorlage persönlicher Ausweispapiere, Daten und Gegenstände des Opfers und ihrer selbst bitten wird – ein Beitrag, der den Hinterbliebenen schwerfällt, aber unbedingt notwendig ist. Immerhin erhalten sie dadurch die Sicherheit, dass die geliebte Person identifiziert und ihre sterblichen Überreste der Familie übergeben werden, damit diese sie ihrer Tradition gemäß bestattet.

Je nach Zustand der Leichen und der verfügbaren Daten kann der Identitätsnachweis sehr zeitaufwändig sein oder sich im schlimmsten Falle sogar als unmöglich erweisen, wodurch der Schmerz der Angehörigen noch weiter verstärkt wird. Sie müssen wissen, dass der Erfolg der Identifikation nicht vorhersehbar ist.

Wie dieser Leitfaden erläutert, können die verschiedensten Daten von Ihnen verlangt werden. Außerdem werden Angehörige, befreundete und nahestehende Personen oder Ärzte befragt, um zu erfahren, welche Daten jeweils am wichtigsten sind und welche Angehörigen sich am besten zur Entnahme der eventuell notwendigen DNA-Proben eignen. Der gesamte Prozess wird von fachlich qualifizierten Teams durchgeführt, die spezialisiert sind in Identifikation und Datenaufnahme.

Opferidentifikationsverfahren

Die Identifikation erfolgt durch Vergleich der von den Angehörigen angeforderten und erhaltenen Daten (die sogenannten Ante-Mortem-Daten) mit den Daten, die die Gerichtsmediziner und Opferidentifikationsteams der Polizei von den Leichen aufgenommen haben (Post-Mortem-Daten).

Die Mitarbeit der Angehörigen ist unbedingt notwendig, um möglichst viele Daten über die verstorbene Person zu sammeln. Erwünscht sind zutreffende und vollständige Informationen über das Opfer (besondere körperliche Merkmale, zahnärztliche Befunde, etc.).

Die verschiedenen Leichenidentifikationssysteme stützen sich auf den Vergleich von Fingerabdrücken, odontologische Vergleiche, Prothesenvergleiche mit Hilfe von Röntgenbildern, körperliche Daten der Person, persönliche Merkmale, die Krankengeschichte der Person, chirurgische Eingriffe und die Untersuchung von DNA-Profilen.

Die ersten Identifikationen bestehen im Abgleich von Fingerabdrücken auf amtlichen Dokumenten, Röntgenbefunden innerer Prothesen oder odontologischen Untersuchungen.

Wenn diese Maßnahmen nicht zur Identifikation führen, müssen DNA-Profile entnommen werden. Deren Untersuchung kann nur dann erfolgreich sein, wenn DNA-Proben von den Angehörigen verfügbar sind, die dem Sachverständigen am geeignetsten erscheinen.

Wie lange dauert der Identifikationsprozess?

Die Dauer des Identifikationsprozesses hängt von den Umständen des Falles ab. Er kann in wenigen Stunden abgeschlossen sein, aber auch mehrere Tage oder gar Wochen dauern. Der Vorfallstyp, der Zustand der Leichen, der Ort des Vorfalls und die vorliegenden Ante-Mortem-Daten sind dafür entscheidend.

Trotz der Spezialisierung des an den Identifikationsprozessen beteiligten Personals und der eingesetzten wissenschaftlichen und technischen Mittel kann sich eine Identifikation als unmöglich erweisen, sei es wegen der Schwere der Umstände oder weil keine Ante-Mortem-Daten des Opfers verfügbar sind. Die Angehörigen sollten auf einen solchen Fall vorbereitet sein.

Befragung der Angehörigen

Die Datensammlung erfolgt durch persönliche Befragungen der Angehörigen, die in zwei Phasen organisiert sind:

- Erster Schritt ist die Kontaktaufnahme über die Informationsstelle und das Anzeigenaufnahmebüro, das die Listen möglicher Opfer des Vorfalls aufstellt und erste Daten von den anwesenden oder anzeigenden Angehörigen aufnimmt.
- Danach erfolgt die Ladung der Familie an einen ausgesuchten, zweckmäßig ausgestatteten Ort, um die persönlichen Identitätsdaten der möglichen Opfer aufzunehmen und alle notwendigen Datensammlungsformulare auszufüllen. In bestimmten Fällen erfolgt unter den Anwesenden eine Vorauswahl der Angehörigen oder befreundeten oder nahestehenden Personen, die sich am besten dafür eignen, die notwendigen Identifikationsdaten zu liefern oder DNA-Proben zu entnehmen. In diesem Sinne müssen Sie Folgendes berücksichtigen:

46

- Diese Arbeit wird von speziell ausgebildetem Personal im Anzeigenaufnahmebüro erledigt.
- Die Befragung erfolgt separat für jede Angehörigengruppe.
- Vor Ort stehen ärztliches Personal, Sozialarbeiter und – arbeiterinnen und psychologische Fachkräfte, sowie die zur Betreuung erforderlichen Räumlichkeiten zur Verfügung.
- Die geforderten Daten sind dem nächsten Absatz dieses Leitfadens zu entnehmen.

Die Aufnahme der Ante-Mortem-Daten beginnt unverzüglich, obwohl bestimmte Daten möglicherweise nicht sofort beschafft werden können. In diesen Fällen werden die Datensammlungsteams Ihnen erklären, wie und wo Sie sie abliefern können.

Ferner werden wir Sie um Angabe aller lebenden Angehörigen bitten, die aus irgendwelchen Umständen nicht am Ort erschienen sind. Diese Angaben werden benötigt, um baldmöglichst durch mobile Teams anderer Polizeisonderkommissionen die Befragung dieser Personen vorzunehmen oder DNA-Proben von ihnen einzuholen.

Art der erforderlichen Daten (Ante-Mortem-Daten)

Die Daten, die die Angehörigen von dem Opfer mitzuteilen haben, d. h. die Ante-Mortem-Daten, beinhalten Bildmaterial (Fotos, Videos) und beziehen sich auf

- 1.- Abstammungsdaten mit Angabe der Papiere, die das Opfer bei sich trug und deren Inhaber es war: Personalausweis, Reisepass, Führerschein u. a.
- 2.- Detaillierte Beschreibung der Kleidungsstücke und Schuhe, die es zum Zeitpunkt des Vorfalls trug.
- 3.- Detaillierte Beschreibung seiner persönlichen Gegenstände: Uhr, Brille, Ringe, Armbänder, Ohringe, Piercings, etc.
- 4.- Detaillierte Beschreibung seines Aussehens unter Angabe besonderer Merkmale wie Narben, Muttermale, Amputationsstümpfe, Missbildungen, Tätowierungen, ästhetische Mikrotätowierungen, etc.
- 5.- Chirurgische Daten und medizinische Informationen wie Operationen, Prothesen, Knochenbrüche, ärztliche Behandlungen, Herzschrittmacher, Defibrillatoren, etc. Ärztliche Befunde, Röntgenbilder, etc. sind unbedingt einzureichen.
- 6.- Zahnärztliche Dokumente wie Gutachten und Röntgenaufnahmen. Sehr hilfreich sind die Kontaktdaten des letzten Zahnarztes, den der oder die Verstorbene zuletzt aufgesucht hat.
- 7.- DNA-Proben.

DNA-Untersuchung

Wie oben bemerkt sind DNA-Untersuchungen und Vergleiche dann notwendig, wenn die Opfer mit Hilfe anderer Verfahren nicht identifiziert werden konnten. Proben werden jedoch in jedem Falle entnommen, um den Angehörigen spätere Unannehmlichkeiten zu ersparen.

Art der Proben

Es werden Proben des Opfers benötigt, die aus verschiedenen Quellen stammen können, z. B. von persönlichen Gegenständen des Opfers oder aus Resten ärztlicher Proben, oder Proben von Blutsverwandten.

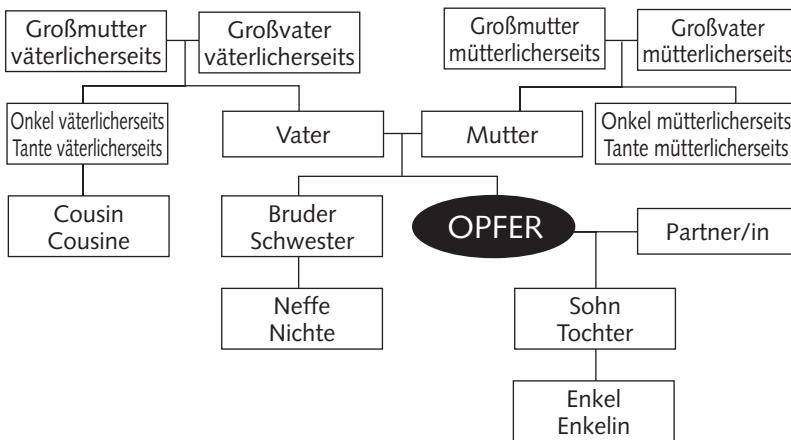
Die folgende Tabelle zeigt, welche Proben wie nützlich sein können:

DNA-Quellen	Beispiele	Nützlichkeitsgrad
Ärztliche Proben	Probe eines Knochenmarkspenders. Untersuchungsproben oder ärztliche Proben. Biopsieproben. Guthrie-Testproben.	Am nützlichsten
Persönliche Gegenstände	Zahnbürste. Ungewaschene benutzte Kleidungsstücke. Rasierer. Haarbürste.	Sehr nützlich
Nahe Angehörige	Leibliche Eltern des Opfers. Leibliche Kinder des Opfers. Leibliche Geschwister des Opfers.	Sehr nützlich
Andere Angehörige	- Verwandte mütterlicherseits (Onkel, Tanten, Cousins, Cousinen, Halbgeschwister). - Männliche Verwandte väterlicherseits, wenn das Opfer männlich ist.	Weniger nützlich

Geeignete Personen

Die Herstellung eines Bezuges vom Opfer zu seinen Angehörigen hängt vom jeweiligen Verwandtschaftsgrad ab. Die nützlichsten DNA-Proben stammen von nahen Blutsverwandten wie Eltern, leiblichen Kindern und Vollgeschwistern, sowie dem Lebenspartner.

Das folgende Schema dient zur Übersicht:

Die von den lebenden Angehörigen am besten zur Opferidentifikation geeigneten Personen werden bei der Befragung vom Datensammlungsteam bestimmt. Die Betroffenen müssen dazu nicht unbedingt zur Befragung erschienen sein.

Die DNA von Adoptiveltern, adoptierten Kindern, Stiefvätern, Stiefmüttern oder anderen Angehörigen, die mit dem Opfer nicht blutsverwandt sind, enthält keine Information über die genetische Identität des Opfers.

Wie wird die Probe entnommen?

Die Entnahme der DNA-Probe eines Angehörigen erfolgt durch qualifiziertes Personal anlässlich der Aufnahme der Personaldaten des Opfers in der Angehörigenbetreuungsstelle. Sie besteht im Abstrich

von Hautzellen vom Backeninneren mit Hilfe eines Wattestäbchens.

Daneben gibt es das Verfahren einer einfachen Fingerpunktion mit Entnahme von zwei oder drei Blutstropfen auf speziellen Karten.

Verwendung der Daten

Sämtliche Daten, die die Angehörigen zur Identifikation der Opfer mitteilen, werden in eigens dazu erstellte Formulare eingetragen. Für die DNA-Proben werden die Formulare verwendet, die im Anhang zum Königlichen Dekret 32/2009 vom 16.1.09 zur Verabschiedung des staatlichen gerichtsmedizinischen und kriminalpolizeilichen Handlungsprotokolls bei Vorfällen mit mehreren Opfern enthalten sind.

Die Daten werden zu dem ausschließlichen Zweck der Identifikation eingeholt und unterliegen den Vertraulichkeitsgebot für Personaldatenbanken im Sinne des Datenschutzgesetzes 15/1999 vom 13.12.99.

Im Falle von DNA-Untersuchungen gilt das Gesetz 10/2007 vom 8.10.07 zur Regelung der polizeilichen Datenbank der DNA-Identifikatoren.

Die Ergebnisse werden dem Datenintegrationszentrum übermittelt, das sie mit der entsprechenden Post-Mortem-Analyse vergleicht.

Aufgrund der gesammelten Daten wird dann ein Identifikationsgutachten erstellt. Dieses Identifikationsgutachten wird dem zuständigen Gericht übergeben, welches über die Benachrichtigung der Angehörigen und die Übergabe der Leiche beschließt.

VIELEN DANK FÜR IHRE UNTERSTÜTZUNG.

GUIDE FOR THE IDENTIFICATION OF VICTIMS

Introduction

In the case of an event with a high number of victims, the task of recovery and identification of mortal remains is a priority, in order to be able to deliver them to the relatives in the shortest time possible.

Royal Decree 32/2009, dated 16th January, approving the national protocol for Medical-Forensic action and that by the Scientific Police in events with multiple victims, aims to regulate the technical assistance required by judges and the courts of law in identifying the corpses and determining the causes of death in these tragic events.

This Guide, intended for victim's relatives and loved ones, has been prepared in order to facilitate and expedite those identification tasks.

NATIONAL TECHNICAL COMMISSION FOR EVENTS WITH MULTIPLE VICTIMS.

For whom is it intended

In situations of major catastrophes or events with multiple victims, among the duties any modern State has to carry out, there is that of fully identifying the victims of these, both due to the legal consequences arising therefrom, as well as in view of the moral duty to their relatives and loved ones, both in the case of Spanish and foreign citizens.

This Guide is aimed at the relatives and loved ones of the possible victims in major catastrophes, or accidents with multiple victims, to inform them of the fundamental role they must play in the process of identifying the corpses.

Relatives must know that, in order for that identification to be carried out in the best possible way, they shall be asked for documents, data and personal belongings of their own and of the victims. This may well involve a major emotional effort, but it is necessary. However, that effort shall be of use to provide the consolidation of knowing that their loved one has been identified and in order for his or her mortal remains to be delivered to the family, so that they may lay them to rest according to their beliefs.

It is possible that, according to the state of the corpses and the data available, the identification tests may take time or, in a worst case scenario, may not allow the mortal remains of their loved ones to be identified at all, a fact that may discourage and afflict the relative affected even more. These situations cannot be determined until the end of the process, so relatives must be aware of such a possibility.

As explained in this Guide, the data you shall be asked to provide may be very diverse. Interviews shall also be conducted with relatives, friends and close acquaintances or medical care professionals to ascertain which data are the most important in each circumstance, or to determine which relatives are appropriate, in the event of it being necessary to take DNA samples for testing. The whole of this process shall be carried out by teams of professionals specialised in identification and data gathering.

Procedure to identify the victims

Identification is carried out by comparing the data requested and obtained from relatives (called *ante mortem* data); with the data that the coroners and police teams identifying the victims obtain from the corpses (*post mortem* data).

Collaboration by relatives is crucial to obtain the largest amount of data on the person who has disappeared. Full, correct information on the victim must be provided (unique physical characteristics, dental records, etc.).

The different systems to identify corpses concentrate on comparison of fingerprints, dental comparison, comparison of prostheses obtained from X-ray images, physical data of the person, specific identifying marks, pathological-surgical records and study of DNA profiles.

The first identification tests are carried out by checking fingerprints on official documents, or by X-ray reports of internal prostheses or dental examinations.

In the event of the identification not having provided results by the aforementioned methods, it is necessary to resort to obtaining DNA profiles to identify the victims. In order for DNA analysis to be successful, it is necessary to obtain samples from the relatives of the victim who the expert considers most appropriate among those available.

How long the identification process takes

The identification process may have a variable duration, according to the circumstances of each case: it may be resolved in a matter of a few hours, take several days, or even weeks. The type of event, the state of the bodies, the location of the event, or the *ante mortem* data available, shall be decisive.

In spite of the specialisation by the personnel involved in the identification processes and of all the scientific and technical resources used, there may also be cases in which it is not possible to identify the victim, either because the circumstances are very extreme, or due to there being no available *ante mortem* data on the victims, a situation that relatives must be aware of and deal with should the case arise.

Interviewing the relatives

The data collection process is carried out by personally interviewing the relatives, organised in two phases:

- First of all, they shall be contacted through the information point and the office receiving the reports, where the lists of possible victims of the accident shall be drawn up and the preliminary data obtained from the relatives present or persons reporting.
- Secondly, each family shall successively be called to a previously chosen and specially prepared place, to gather the personal data identifying the possible victims and to fill in all the forms to gather the necessary data. In certain cases, a prior selection of which relatives, or even friends or close acquaintances, among those present, are the most adequate to provide the necessary identifying data, or to take samples to obtain DNA shall be done. In this sense, it must be pointed out that:
  - This task shall be carried out by specialised personnel, at the accident processing office;
  - It shall be carried out separately, for each family group;
  - Medical, social and psychological assistance shall also be available, for which areas prepared for these purposes shall be provided;
  - The data required is as recorded in the following section of this Guide.

Gathering *ante mortem* data shall commence as soon as possible. However, there may be data that may not be provided in the first moments. In these cases, the data gathering teams shall inform you of how, and even of where you may deliver these.

You shall also be asked to state the different existing relatives, who due to the circumstances may not have been able to travel to the place where the event took place. The aim of that list is to ensure that the interviews or taking samples to obtain DNA from those persons who are not present, may be performed as quickly as possible, using mobile teams or other specialised police units.

Types of necessary data (“ante mortem” data)

The data the family must provide on the victim, or *ante mortem* data, that shall include graphic documentation, such as photos or videos, is detailed below:

1. Identity data, stating the type of identifying documentation the victim carried, or held: National Identity Document, Passport, Driving Licence, or any other.
2. Detailed description of garments: clothes and footwear used at the time of the event.
3. Detailed description of personal belongings: watch, glasses, rings, bracelets, earrings, piercings, etc.
4. Detailed physical description, which must include specific marks such as scars, spots, amputations, deformities, tattoos, and aesthetic micro-tattoos, etc.
5. Surgical data and medical information, such as operations undergone, including prostheses, bone fractures, medical treatments, pacemakers, defibrillators, etc. It is important to provide medical reports, X-rays, etc.
6. Dental data, such as dental reports and X-rays. It is of the utmost usefulness to provide contact with the last dentist your relative visited.
7. DNA samples.

DNA analysis

DNA analysis and checking is necessary, as has previously been mentioned, when it has not been possible to identify the victims by other means. In any case, samples shall be taken to avoid subsequent inconvenience.

Sample types

This requires samples from the victim, which may come from different sources, such as personal belongings of the victim, remains from samples obtained from medical tests, or samples from his or her relatives with a blood relationship.

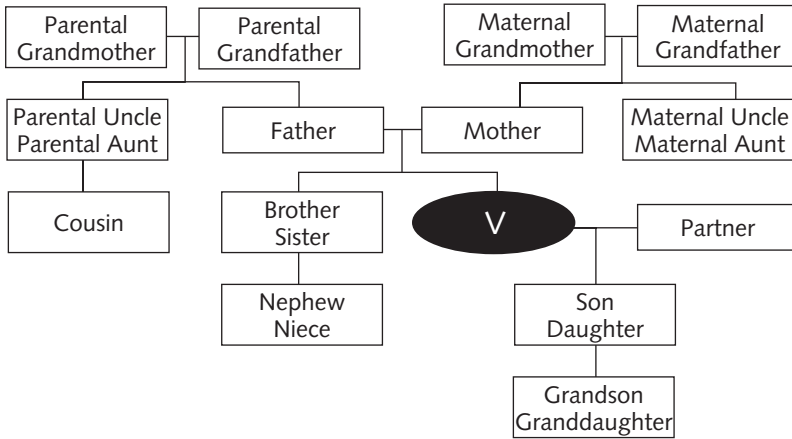
A table is attached showing the different sample types that may be useful and the degree of usefulness of these:

DNA Sources	Examples	Degree of usefulness
Medical samples	Sample from a bone marrow donor Samples from medical analyses or tests Biopsy sample Dry blood evaluation test from a new- born child	More useful
Personal objects	Toothbrush Used, unwashed clothing Shaving razor Hairbrush	Very useful
Near relatives	Biological parents of the victim Biological offspring of the victim Biological siblings of the victim	Very useful
Other relatives	- Maternal parents (aunts, uncles, cousins, half-siblings) - Paternal male parents, in the event of the victim being male	Less useful

Appropriate people

The capacity to link the victims to their relatives depends on the degree of closeness between them. The most useful DNA samples come from close blood relations, such as the parents, and biological offspring and siblings, as well as the spouse.

The following table may provide an illustration:

The best relatives to identify the victim shall be determined by the data gathering team, at the moment of the interview and in view of existing relatives, even though these are not present at that moment.

The DNA of adoptive parents, adopted offspring, stepfathers and stepmothers, or other parents who are not blood relations of the victim do not provide information as to the genetic identity of that victim.

How the sample is obtained

Taking samples from a relative to obtain DNA is performed by qualified staff from the family assistance department at the moment when the personal data of the victim is provided. It is performed by rubbing a swab (a small stick with cotton, similar to that used for personal hygiene) on the internal part of the cheek, which collects epithelial cells from inside the mouth.

Another alternative is simply by pricking a finger, from which two or three drops of blood are obtained that are collected on special slides.

Use of the data

All the data contributed by relatives to identify the victims are gathered on forms prepared for that purpose. In the case of DNA samples being taken, the forms used are those attached to Royal Decree 32/2009 of 16th January, approving the national protocol for Medical-Forensic action and that by the Scientific Police in events with multiple victims.

This data is obtained solely and exclusively for the purposes of identification and, in any case, according to the criteria of confidentiality for personal databases, in fulfilment of Organic Act 15/1999, of 13th December, on personal data protection.

Likewise, and in relation to cases in which DNA studies must be performed, the terms set forth in Organic Act 10/2007, dated 8th October, regulating the police database on identifiers obtained from DNA, shall apply.

The results are sent to the data integration centre where the information shall be compared with the results of the *post mortem* analyses for each case.

The data obtained shall be used to prepare an identification finding that shall be sent to the competent judicial authority that shall resolve on notification to relatives and delivery of the corpse.

MANY THANKS FOR YOUR COLLABORATION.

GUIDE POUR L'IDENTIFICATION DE VICTIMES

Présentation

Dans le cas d'un événement avec un nombre élevé de victimes, la tâche de récupération et d'identification des restes mortels pour pouvoir les rendre à leurs membres de la famille dans les plus brefs délais est prioritaire.

Le Décret Royal n° 32, du 16 janvier 2009, par lequel le protocole national d'action médicale et légiste et de la police scientifique dans des événements à victimes multiples, a pour objet de réguler l'assistance technique aux juges et aux tribunaux pour l'identification des cadavres et la détermination des causes de mort dans ces événements tragiques.

Pour faciliter et accélérer ces tâches d'identification, ce Guide est élaboré, adressé aux membres de la famille et aux proches des victimes.

COMMISSION TECHNIQUE NATIONALE POUR LES ÉVÉNEMENTS À VICTIMES MULTIPLES.

À qui est-il adressé?

Dans des situations de grandes catastrophes ou d'événements à victimes multiples, parmi les fonctions que tout État moderne doit réaliser, il existe celle d'identifier pleinement les victimes de ces événements, tant pour les conséquences légales qui en dérivent, que pour le devoir moral face aux membres de la famille et proches, qu'il s'agisse de citoyens nationaux ou étrangers.

Ce Guide s'adresse aux membres de la famille et aux proches des éventuelles victimes dans des grandes catastrophes ou événements à victimes multiples pour les informer de leur rôle, fondamental, dans le processus d'identification des cadavres.

Les membres de la famille doivent savoir que pour que cette identification soit menée à bien de la meilleure manière possible, des documents, des données et des effets personnels leur appartenant ainsi qu'appartenant aux victimes vont leur être demandé, ce qui peut constituer un effort émotionnel important, bien que nécessaire. Néanmoins, cet effort servira à les consoler, sachant que leur être cher a été identifié et pour que ses restes mortels puissent être délivrés à la famille, afin qu'elle en dispose selon ses traditions.

Il est possible que, en fonction de l'état dans lequel se trouvent les cadavres et les données mises à disposition, les preuves d'identification soient retardées dans le temps ou, dans le pire des cas, ne permettent pas d'identifier les restes mortels de son être cher, fait qui pourrait décourager et affliger encore plus le membre de la famille affecté. Ces situations ne pourront pas être déterminées jusqu'à la fin du processus, c'est pourquoi les membres de la famille doivent être conscients de cette circonstance.

Tel qu'il l'est expliqué dans ce Guide, les données qui vont leur être demandées peuvent être très diverses. De plus, des entretiens avec des membres de la famille, des amis et des proches ou des professionnels médicaux seront menés à bien pour vérifier quelles données sont les plus importantes dans chaque circonstance ou pour déterminer quels membres de la famille sont aptes, dans le cas où il faudrait faire des prélèvements pour des tests ADN. Tout ce processus sera réalisé par des équipes de professionnels spécialisés dans l'identification et dans l'obtention de données.

Procédure d'identification des victimes

L'identification est menée à bien en comparant les données qui sont demandées et sont obtenues des membres de la famille (dénommés données *ante mortem*), avec les données que les médecins légistes et les équipes de police d'identification de victimes obtiennent des cadavres (données *post mortem*.)

La collaboration des membres de la famille est cruciale pour obtenir le plus grand nombre de données relatives à la personne disparue. Des informations correctes et complètes sur la victime (caractéristiques physiques spéciales, dossiers dentaires, etc.) doivent être présentées.

Les différents systèmes d'identification des cadavres sont centrés sur la comparaison d'empreintes digitales, la comparaison odontologique, la comparaison de prothèses obtenues d'images radiologiques, des données physiques de la personne, des signes particuliers, des antécédents pathologiques et chirurgicaux et l'étude de profils d'ADN.

Les premiers tests d'identification sont réalisés par la comparaison d'impressions digitales sur des documents officiels, ou bien sur des rapports radiologiques de prothèses internes ou examens odontologiques.

Dans le cas où l'identification ne s'est pas produite avec les méthodes précédemment décrites, il est nécessaire de recourir à l'obtention de profils d'ADN pour l'identification des victimes. Pour que l'analyse d'ADN soit un succès, il est nécessaire d'obtenir des prélèvements des membres de la famille de la victime que l'expert considère les plus appropriés parmi ceux disponibles.

Combien de temps le processus d'identification tarde-t-il?

Le processus d'identification peut avoir une durée variable en fonction des circonstances de chaque cas : il pourrait être résolu en question de quelques heures, durer plusieurs jours ou même plusieurs semaines. Le type d'événement, l'état des corps, le lieu de l'événement ou les données *ante mortem* disponibles, seront déterminants.

Malgré la spécialisation du personnel qui intervient dans les processus d'identification et de tous les moyens scientifiques et techniques qui sont employés, il se pourrait également qu'il ne soit pas possible d'identifier la victime, soit parce que les circonstances sont très extrêmes, soit par l'inexistence de données *ante mortem* des victimes, situation que les membres de la famille doivent connaître et affronter, si le cas se présente.

Entretien aux membres de la famille

Le processus de rassemblement de données est réalisé au moyen d'entretiens personnels aux membres de la famille, organisés en deux phases :

- En premier lieu, ils seront contactés à travers le point d'information et du bureau de réception de dénonciations, où seront dressées les listes des éventuelles victimes de l'événement et les premières données des membres de la famille présents ou des personnes dénonçant la disparition seront prises.
- En second lieu, l'on prendra rendez-vous de manière individualisée avec chaque famille à un endroit préalablement sélectionné et conditionné, pour rassembler les données personnelles d'identification des éventuelles victimes et remplir tous les imprimés de rassemblement de données nécessaires. Dans des cas déterminés, une sélection préalable de quels membres de la famille ou même amis ou proches, parmi ceux présents, sont les plus appropriés pour fournir des données d'identification nécessaires ou pour prendre des prélèvements pour l'obtention d'ADN, sera faite. Dans ce sens, ils devront savoir que :
  - cette tâche sera menée à bien par un personnel spécialisé, dans le bureau de réception de dénonciations ;
  - elle sera réalisée séparément, pour chaque groupe familial ;
  - ils disposeront d'une assistance médicale, sociale et psychologique, c'est pourquoi des zones habilitées à cet effet sont mises à disposition ;
  - les données qui seront requises sont celles qui figurent à l'alinéa de ce Guide.

Le rassemblement de données *ante mortem* commencera le plus tôt possible, cependant, il est possible qu'il existe des données qui ne puissent pas être fournies dès le début. Dans ces cas, les équipes de rassemblement de données les informeront de comment et même où ils peuvent les apporter.

Il leur sera également demandé d'indiquer les différents membres de la famille existant, qui, en raison de circonstances quelles qu'elles soient, n'ont pas pu se déplacer à l'endroit où l'événement est survenu. L'objectif de cette liste est que les entretiens ou la prise de prélèvements pour l'obtention d'ADN à ces personnes non présentes, puissent être réalisés le plus rapidement possible au moyen d'équipes mobiles d'autres unités de police spécialisées.

Types de données nécessaires (données “ante mortem”)

Les données que doit apporter la famille sur la victime, ou les données *ante mortem*, qui comprendront la documentation graphique, telles que les photos ou les vidéos, sont ci-après détaillées :

- 1.- Données de filiation, avec indication du type de documentation qu'elle avait sur elle ou dont elle était titulaire : carte nationale d'identité, passeport, permis de conduire, ou tout autre ;
- 2.- Description détaillée des vêtements : habits et chaussures qu'elle portait au moment de l'événement ;
- 3.- Description détaillée des effets personnels : montre, lunettes, bagues, bracelets, boucles d'oreilles, piercings, etc. ;
- 4.- Description physique détaillée, parmi laquelle des signes particuliers doivent être inclus tels que : cicatrices, grains de beauté, amputations, malformations, tatouages et micro-tatouages d'esthétique, etc. ;
- 5.- Données chirurgicales et informations médicales, tels que les opérations subies, prothèses incluses, fractures osseuses, traitements médicaux, régulateurs cardiaques, défibrillateurs, etc. Il est important d'apporter des rapports médicaux, radiographiques, etc. ;
- 6.- Données odontologiques, tels que des rapports dentaires et des radiographies. Fournir le contact du dernier dentiste à qui a rendu visite son membre de la famille est d'une aide précieuse ;
- 7.- Prélèvements ADN.

Analyses d'ADN

Les analyses et les comparaisons d'ADN sont nécessaires, tel qu'il l'a été précédemment mentionné, lorsque les victimes n'ont pas pu être identifiées par d'autres systèmes. En tout cas, des prélèvements seront repris pour éviter des dérangements ultérieurs.

Type de prélèvements

Pour ce faire, des prélèvements de la victime sont nécessaires, qui peuvent provenir de sources différentes, comme des effets d'usage personnel de la victime, des restes de prélèvements provenant d'examens médicaux, soit de prélèvements de membres de sa famille ayant un rapport de consanguinité.

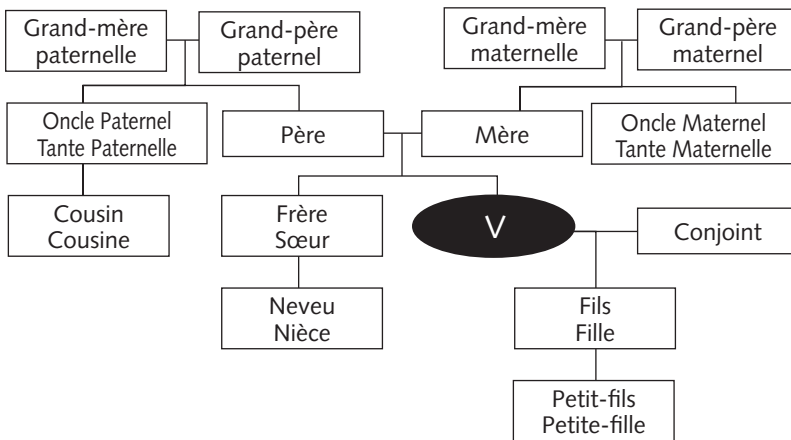
Un tableau indicatif des différents types de prélèvements qui peuvent être utiles et leur degré d'utilité, est joint:

Sources d'ADN	Exemples	Degré d'utilité
Prélèvements médicaux	Prélèvement d'un donneur de moelle osseuse. Prélèvements d'analyses ou d'examens médicaux. Prélèvement de biopsie. Test d'évaluation avec tache sèche de sang du nouveau-né.	Plus utile
Objets personnels	Brosse dentaire. Habits utilisés et sans être lavés. Rasoirs. Brosse à cheveux.	Très utile
Proches parents	Parents biologiques de la victime. Fils biologiques de la victime. Frères et sœurs biologiques de la victime.	Très utile
Autres parents	- Parents maternels (tantes, oncles, cousins, demi-sœurs ou demi-frères.) - Parents masculins paternels, si la victime est un homme.	Moins utile

Personnes adéquates

La capacité d'établir un rapport entre les victimes et leurs membres de la famille dépend du degré de parenté qu'ils ont entre eux. Les prélèvements les plus utiles d'ADN proviennent de membres de la famille consanguins proches, tels que les géniteurs, les enfants, les frères et les sœurs biologiques, en plus du conjoint.

Le tableau suivant peut résulter illustratif :

Les membres de la famille les plus adéquats pour l'identification de la victime seront déterminés par l'équipe de rassemblement de données, pendant le moment de l'entretien et en fonction des parents existant, bien que ceux-ci ne soient pas présents à ce moment-là.

L'ADN de parents adoptifs, enfants adoptés, beaux-pères et belles-mères ou autres parents qui n'ont pas de consanguinité avec la victime n'offrent pas d'information sur l'identité génétique de cette victime.

Comment le prélèvement est-il obtenu ?

La prise de prélèvements à un membre de la famille pour l'obtention d'ADN est menée à bien par le personnel qualifié dans la zone d'assistance aux membres de la famille au moment où sont

apportées les données personnelles de la victime. Il est réalisé en frottant une hysope (petit bâton en coton semblable au coton-tige pour la toilette personnelle) sur la partie interne de la joue, qui reprend des cellules épithéliales de l'intérieur de la bouche.

Une autre alternative est au moyen d'une simple ponction digitale, dont deux ou trois gouttes de sang sont obtenues qui sont reprises sur des cartes spéciales.

Utilisation des données

Toutes les données apportées par les membres de la famille pour l'identification des victimes sont reprises dans des formulaires élaborés à cet effet. Dans le cas de prise de prélèvements d'ADN, les formulaires annexes au Décret Royal n° 32, du 16 janvier 2009, par lequel est approuvé le Protocole national d'action médicale et légiste et de la police scientifique dans des événements à victimes multiples, seront utilisés.

Ces données sont obtenues uniquement et exclusivement aux fins d'identification et, en tout cas, conformément aux critères de confidentialité pour les bases de données personnelles conformément à la Loi organique n° 15, du 13 décembre 1999, de protection de données à caractère personnel.

De même, et quant aux cas dans lesquels des études d'ADN doivent être réalisées, ce qui est établi dans la Loi organique espagnole n° 10, du 8 octobre 2007, régulatrice de la base de données de police sur des identificateurs obtenus à partir de l'ADN, sera pris en compte.

Les résultats seront remis au centre d'intégration de données où les informations seront comparées aux résultats des analyses *post mortem* réalisées pour chaque cas.

Avec les données obtenues, un rapport d'identification qui sera envoyé à l'autorité judiciaire compétente qui décidera sur la notification aux membres de la famille et de la livraison du corps, sera élaboré.

MERCI BEAUCOUP POUR VOTRE COLLABORATION.

MINISTERIO DE JUSTICIA MINISTERIO
MINISTERIO DE JUSTICIA MINI
MINISTERIO DE JUSTICIA
MINISTERIO DE JUSTICIA MINISTERIO
MINISTERIO DE JUSTICIA MINI
MINISTERIO DE JUSTICIA
MINISTERIO DE JUSTICIA

